

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ • TEMMUZ 1985 • YIL : 22 • SAYI : 7 • 275 LİRA (KDV DAHİL)

Okuyuculara Mektup / 3

Ekonomik Göstergeler / 5

EKONOMİK YORUMLAR / 7

Dr. Öztin Akguç

Prof. Dr. Dündar Sağlam

Halit Soydan

Dünyada ve Türkiye'de
Devlet Borçlarındaki Artışlar ve
Dağırdığı Tehlikeler / 27

Prof. Dr. Dündar Sağlam

Sermaye Piyasası / 37

Doç. Dr. Mehmet Şukru Tekbaş

Dış Borç Sorunu ve
Gelişmekte Olan Ülkeler / 43

Doç. Dr. Bahri Yılmaz

Vergi Hukukunda
Hata ve Düzeltme / 47

Osman Selim Kocahanoğlu

Ayın Ekonomik Olayları / 57

Dr. Yıldırım Kılıç

Yeni Yayınlar / 61

M. Tarık Yaşo

BANKALARDA YÖNETİM SORUNU
Yeni bankalar yasasının getirdiği
yenilikler ve bunun yönetime
olabilecek etkileri

bankacılıkta güvenceniz

T MİLLİ AYDIN BANKASI T.A.Ş
TARİŞBANK

"Onurlu Banka"

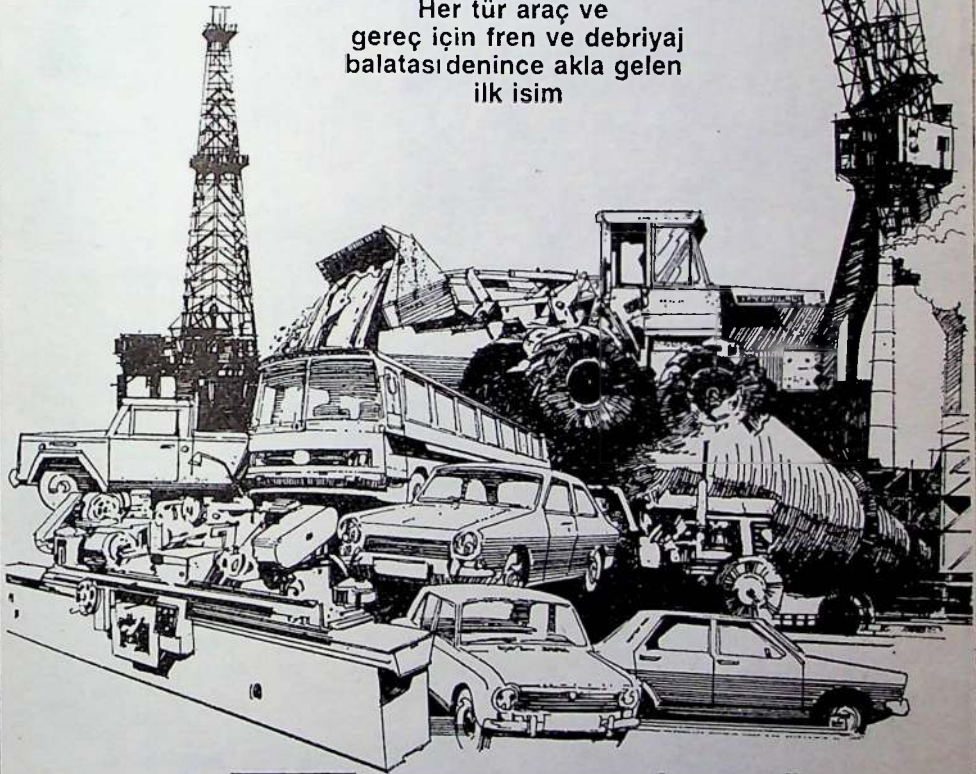
MARULUS

Otomotiv Endüstrisi ve
yedek parça piyasasının yanısıra
her türlü endüstriyel balata
ihtiyacını karşılayan lider

Taklit edilen, fakat,
kalitesine erişilemeyen marka

Her tür araç ve
gereç için fren ve debriyaj
balatası denince akla gelen
ilk isim

ERKA

BALATA ve OTOMOTİV SANAYİİ A.Ş.

Rami Kışla Caddesi 123, İstanbul tel. 763066 telex. 23228 Ebos tr

Erka bir Kurtkaya Holding kuruluşudur.
ERKA T.S.E belgesine sahiptir.

selin®

LIMON KOLONYASI

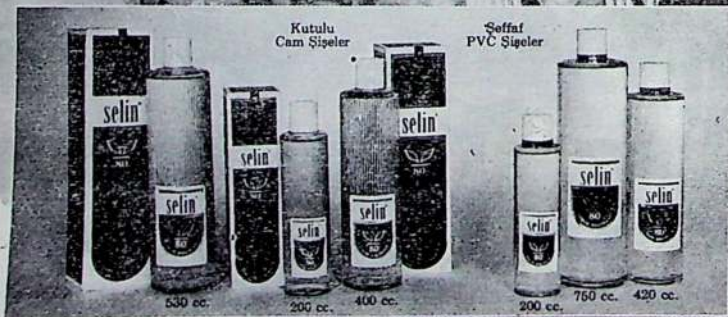
*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşünün... Serinlik ormanında...

Kokular panarında...

Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü
DR. ÖZTİN AKŞÜC

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan Alkin
• Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkun
• Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Besim Baykal
• Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt •
Prof. Dr. Kenan Bulutoglu • Prof. Dr. Nasuhi
Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâfî Çakıcı
• Mehmet Gün Çalık • Şinasi Çelikkol • Özer
U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel •
Zeki Döşlüoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın
Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay
Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr.
Emre Gönsensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu •
Erhan İşil • Doç. Dr. Haluk A. Kabaalloğlu •
Prof. Dr. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaoğlu
• Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Dr.
Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç. Dr.
Orhan Morgül • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu •
Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen •
Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen
• Ertan Özgür • Tuncay Özlhan • Selâhattin
Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr.
Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr.
Dündar Sağlam • Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tek-
baş • Osman N. Torun • Prof. Dr. Kemal To-
sun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper •
Doç. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen
• Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • A.
Doğan Yalın • Dr. Göksel Yücel • Doç. Dr.
Ahmet Yüksel

Basım-Yayım Danışmanı:
M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

VII 1985

Sevgili Okurlarımız,

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümünde, «Bankalarda Yönetim Sorunu» üzerinde durulmakta; ayrıca 3102 sayılı Bankalar Yasası'nın getirmiş olduğu başlıca yenilikler ve bunun banka yönetimine olabilecek etkileri tartışılmaktadır. «Açık Oturma» katılan bir konuşmacımızın da ifade ettiği gibi; «bankalar yaptıkları çeşitli işlemler dolayısıyla sadece mevduat sahiplerini değil, bütün toplumu yakından ilgilendiren kurumlardır. Bankaların işleyişinde meydana gelecek bir aksaklıktan toplumun bütün fertleri zarar görecektir. Halkın emeği ile oluşan tasarrufların yanlış kredi kararları ile israf edilmesi, ekonomide büyük zararların oluşmasına yol açar.» Böyle olunca «bankaların etkin bir organizasyon ve yönetime kavuşturulması, milli ekonomi yönünden hayati önemi haizdir. Pahalı çalışan hantal bir bankacılık sistemi, ülke kalkınmasını frenleyen önemli bir etmen haline gelebilir. Tarihini hiçbir dönemde, bankacılık üst kademe yönetimine bugünkü kadar ağır bir sorumluluk yüklenmemiştir.» Bu arada «bankalar, malli kesimde faaliyet gösteren kuruluşlar olarak, İşletme Yönetimi biliminin bulgularından ve son gelişmelerinden yararlanmak durumundadırlar.»

Aynı bölümde genel olarak bankacılık alanında liberalleşme ve bankalara daha az müdahale etme eğilimleri olduğu belirtilmekte; ancak bu eğilimlerin henüz tam anlamıyla bankacılık sisteminde uygulama alanı bulamadığı ifade edilmektedir. Ülkemizde ise bankaların işlevinin giderek başka alanlara kaydığı vurgulanarak; Türk bankacılığında işletme içi ve öncesi eğitimin önemi ve gereği üzerinde durulmakta, yeni gelişmeler açıklanmaktadır.

Öte yandan, her zaman olduğu gibi, Dergi'deki diğer yazıların da ilginizi çekeceğini ümit ediyoruz. Bu arada «Dünyada ve Türkiye'de Devlet Borçlarındaki Artışlar ve Doğurduğu Tehlikelere» başlıkla yazıyı okumanızı özellikle tavsiye ederiz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ TEMMUZ 1985 YIL : 22 SAYI : 7 275 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ: Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON: 526 34 11 • YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA: Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • YILLIK ABONE : 3.000.— TL; ÖGRENCİLERE: 1.500.— TL • ÖNEMLİ NOT: Abone bedeline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmelidir • İLAN FİYATLARI: Arka Kapak 60.000.— TL, Ön Kapak İçli 45.000.— TL, Arka Kapak İçli 40.000.— TL, Tam Sayfa 30.000.— TL, Yarım Sayfa 20.000.— TL, Çeyrek Sayfa 10.000.— TL, Renk Farkı 15.000.— TL • NOT: Bu fiyatlara % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilecektir • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul) : İş Bankası Türbe Şubesi 1541, Akbank Türbe Şubesi 4512, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ - BASKI : Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • BASKI TARİHİ : 5 Temmuz 1985 • BASKI SAYISI : 8.000

ekonomik göstergeler

	1983	1984	1985		
			Şubat	Mart	Nisan
T.C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1209.8	1637.3		1296.4	1421.6
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	730.5	972.6	918.8	966.4	974.3
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	1234.1	879.9	921.7	1025.6	1000.6
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	338.6	528.8	642.0	733.9	733.7
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	3366.8	5374.4	5196.1	5526.9	
Ticari	819.7	1169.3	883.1	954.7	
Tasarruf	1932.4	3255.8	3566.4	3743.4	
Vadesiz Tasarruf	598.8	436.6	387.4	383.4	
Vadeli Tasarruf	1333.6	2819.2	3179.0	3360.0	
Resmi	365.3	571.0	564.7	643.2	
Bankalar	257.9	363.3	165.9	169.8	
Diğer Mevduat	11.5	15.0	16.0	15.7	
Toplam Krediler	2739.3	3589.0	3338.2	3579.9	
Tarım	511.6	528.5	542.1	570.2	
Kalkınma Bankaları	128.2	217.9	197.3	202.3	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	125.0	164.0	168.0	174.9	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	69.6	150.9	162.4	168.9	
Denizcilik	43.2	75.9	75.1	73.6	
Ticari, Sınai, Sair	1827.9	2404.5	2146.1	2341.7	
İller Bankası	33.9	47.3	47.2	48.3	
PARA ARZI (milyar TL.)	1879.4	2105.2	1999.0	2015.1	2068.5
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	6784.5	10066.1	11024.5	11351.8	11716.1
Gıda Maddeleri ve Yemler	5862.6	8858.4	9539.7	9908.4	10299.9
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	8320.9	12079.0	13499.2	13457.6	14076.4
İstanbul Geçinme İndeksi	7656.3	10973.2	12358.8	12536.3	12870.0
Ankara Geçinme İndeksi	6135.7	9177.8	9820.5	10411.3	10633.2
DIŞ ÖDEMELER (milyar \$)					
Dışalım	9235.0	10756.9	1507.4	2435.7	
Dışsatım	5727.8	7133.5	1163.5	1780.4	2350.0
İşçi Dövizleri	1533.6	1807.0			

Notlar : (1) TCMB 1983 yıl sonu altın ve döviz mevcuduna, altın birikiminin yeniden değerlendirilmesinden doğan 657.6 milyon dolar dahildir. (2) TCMB kredilerine, 1982 ve 1984 yılı sonlarında yapılan borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Banka kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir. (4) Para arzı (M₁) dar tanımlıdır

**Dıřbank
başarisının
temelinde
tutarlı
bankacılık
anlayışı
vardır.**

DIřBANK
Çađı aşan banka

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Dündar SAĞLAM
- Halit SOYDAN

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

BANKALARDA YÖNETİM SORUNU

AKGÜÇ — Efendim, toplantıya hoş geldiniz. Bugünkü toplantımızda özellikle bankalarda yönetim sorunu ve son 3182 sayılı Yasa'nın getirmiş olduğu yenilikler ve bunun banka yönetimine olabilecek etkilerini tartışacağız. Bu konuda ilk sözü Sayın Sağlam'a veriyorum. Sayın Sağlam, bankalarda yönetim sorunları ve 3182 sayılı Yasa'nın getirmiş olduğu bazı hükümlerin banka yönetimine olabilecek etkileri konusundaki görüşlerinizi rica ediyorum.

SAĞLAM — Teşekkür ederim Sayın Akgüç. Bankalar, mali kesimde faaliyet gösteren işletmeler olmaları dolayısıyla, İşletme Yönetimi biliminin bulgularından ve son gelişmelerinden yararlanmak durumundadırlar. Bankaların ekonomiye yaptıkları yararları şöylece sıralamak mümkündür : (1) Bankalar ekonomide yatırı-

labilir fonları artırırılar, tasarrufları geliştirirler, kaydi para yaratmak suretiyle ekonominin likidite ihtiyacını karşılarlar. (2) Bankalar yatırımları artırıcı fonksiyon görürler. Yatırımların müteşebbisler tarafından bir anda finanse edilmesi zorunluluğunu ortadan kaldırarak, bu yükü geniş bir birikim sahibi kitleye dağıtırlar. (3) Bankalar verdikleri kredilerle tüketimi de artırabilirler. Bankalar yaptıkları çeşitli işlemler dolayısıyla sadece mevduat sahiplerini değil, bütün toplumu yakından ilgilendiren kurumlardır. Bankaların işleyişinde meydana gelecek bir aksaklıktan toplumun tüm fertleri zarar görür. Bu sebeple bankaların kuruluşu ve faaliyetleri, özel kanunlarla düzenlendiği gibi, devletin bu kesime, en liberal ekonomiye sahip ülkelerde bile, değişen ölçülerde müdahale ettiğini görmekteyiz.

gelişmiş ülkelerde «profesyonel yönetim kurulu üyeliği» diye ayrı bir uzmanlık dalı doğmuştur

Bankaların etkin çalışan bir organizasyon ve yönetime kavuşturulması, milli ekonomi yönünden hayati önemi haizdir. Pahalı çalışan hantal bir bankacılık sistemi, ülke kalkınmasını frenleyen önemli bir etmen haline gelebilir. Tarihin hiçbir döneminde, bankacılık üst kademe yönetimine bugünkü kadar ağır bir sorumluluk yüklenmemiştir. Halkın emeği ile oluşan tasarrufların yanlış kredi kararları ile israf edilmesi, ekonomide büyük zararların oluşmasına yol açar.

İşletme biliminde üst kademe yönetimin başlıca üç temel bölgesi vardır : (1) Yönetim kurulu veya mütevelli fonksiyon. (2) Genel yönetim, yani genel müdürlük. (3) Bölümler yönetimi, departmanlar yönetimi. Ben bu konuşmamda daha çok yönetim kurulları üzerinde durmak istiyorum. Pay sahiplerinin menfaatlerini temsil etmek, geliştirmek, güvence altına almak, bankanın temel politikalarını saptamak, gelişmeleri izlemek, sonuçları değerlendirmek, yönetim kurullarının görevleri arasındadır. Bankalarda hangi fonksiyonun sorumluluk ve yetki sınırlarının yönetim kurulunda kalacağı ve hangilerinin genel müdürlüğe delege edileceğinin açık bir biçimde saptanması gerekir. Yönetim kuruluna şirket dışından atanan üyelerde bulunması gereken şahsi nitelikler de şöyle özetlenebilir :

— Bankacılık ve iş hayatı ile ilgili yeterli bilgi ve deneyim sahibi olmak.

— Özgür bir görüş açısına sahip olmak.

— Toplantılara düzenli olarak

katılacak ve gündem dosyasını inceleyecek zamana sahip olmak.

— Oyları eleştirmek için arzu bulunmak.

Gelişmiş ülkelerde, banka ve şirketlerin yönetim kurullarının görevleri giderek daha ağır ve karmaşık hale geldiği için, profesyonel yönetim kurulu üyeliği diye ayrı bir uzmanlık alanı doğmuştur. Unutmamak gerekir ki, yönetim kurulunda alınan yanlış bir karar işletmeyi iflasın eşiğine getirebildiği gibi, isabetli bir karar da gelişmesine hız katabilir. Ne yazık ki memleketimizde yönetim kurulu üyeliğinin önemi hâlâ anlaşılması değildir. Yönetim kurulu toplantı dosyasının, açıklayıcı yazılar, planlanmış hedeflerle fiili sonuçları mukayese eden cetveller ve mali raporlar ile donatılması; üyelerin isabetli kararlar almasını sağlar. Yönetim kurulu üyelerinin aralarında işbölümü yaparak belirli alanlarda (mali denetim, personel, pazarlama gibi) faaliyetlerini yoğunlaştırmaları, Batı ülkelerinde çoğunlukla uygulanan bir yöntemdir. Bu arada yönetim kurulları ile ilgili olarak benimsenen üç ilkeye de değinmek istiyorum :

1) Yönetim kurulu başkanı ile genel müdürün ayrı kişiler olması, işletme yönetiminde benimsenen bir ilkedir. Aksi takdirde, ayrı olması gereken karar organı ile yürütme organı iç içe geçmektedir.

2) Benimsenen bir diğer ilke, yönetim kuruluna genel müdürlükten atanan üye sayısının çoğunlukta olmamasıdır. Kuruluşlarda uzun süre çalışan kişilerde «işletme miyopluğu» diye bilinen bir hastalık vardır. Bu nedenle, geniş iş ve deneyim sahibi kişilerin şirket dışından yönetim kurullarına atanması büyük bir önem taşımaktadır.

3) Gelişmiş ülkelerde büyük şirketlerde yönetim kurulu üye sayısının, ülkeden ülkeye değişmekle bir-

AÇIK OTURUMA KATILANLAR : Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Halit Soydan (Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Genel Müdürü), Prof. Dr. Dündar Sağlam (Ankara Gazi Üniversitesi eski Öğretim Üyesi); «Bankalarda Yönetim Sorunu» konulu «Ekonomik Yorumlar» toplantısında, tartışma sırasında görülmüşlerdir.

likte, 9 - 12 - 18 gibi oldukça fazla sayıda olduğu görülmektedir. Çeşitli görüşlerin tartışılmasına zemin hazırlanması bakımından üye sayısının artırılmasında yarar vardır.

Benim görüşlerim genel olarak bunlar, Sayın Akgüç.

AKGÜÇ — Sayın Sağlam, ortaya koyduğunuz ilkeler çerçevesinde 3182 sayılı Bankalar Yasası'nı tartışalım. Son Bankalar Yasası, sizin teorik olarak ortaya koyduğunuz ilkelere ne kadar uygun bulunuyor?

SAĞLAM — Sayın Akgüç, Sayın Soydan'ın tatbikatın içinde bir kişi olması bakımından ben tespit ettiğim bazı hususları öncelikle söylemekte yarar görüyorum. 2 Mayıs 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3182 sayılı yeni Bankalar Kanunu'nun 21 inci maddesi yönetim kurullarının 5 kişiden daha az olamayacaklarını hükme bağlamıştır.

AKGÜÇ — Gerçekte bu, eski ya-

salarda ve kararnemelerde yer almış bir hüküm. 3182 sayılı Yasa bu konuda herhangi bir değişiklik getirmiş değil.

SAĞLAM — Genel müdür yönetim kurulunun tabii üyesidir.

AKGÜÇ — Bu da öteden beri bizim bankalar yasalarımızda kabul edilmiş bir ilkedir.

SAĞLAM — Tabii üyesidir de başkanı değildir. KİT'lerde, biliyorsunuz, yönetim kurulunun başkanı genel müdürdür. Bankalar Yasası'nda ise tabii üyesi olarak belirtilmiştir. Yönetim kurulu üyelerinin yarısından bir fazlası için genel müdürde aranan şartlar aranmaktadır. Bu da hukuk, iktisat, işletmecilik, maliye, bankacılık veya mühendislik - işletmecilik dallarında yüksek öğrenim görmüş olmak şartıdır.

SOYDAN — İşte bu hüküm yeni.

AKGÜÇ — Evet, 3182 sayılı Yasa'dan önceki mevzuatta herhangi bir

egitim koşulu yoktu. yönetim kurulu üyesi atanabilmek açısından. 3182 sayılı Kanun'un getirdiği yenilik bu.

SAĞLAM — Bankaların yönetim kurulu üyelerini seçerken çok dikkatli olunması gerekmektedir. Yalnız belirli dallarda yüksek öğrenim görmüş olmaları yeterli bir şart değildir. Ayrıca yönetim kurulu üyelerinin 10 milyon liralık hisse senedi tevdi yükümlülüğünün tatbikatta bazı sorunlar çıkaracağı kanaatindeyim.

AKGÜÇ — Hisse senedi tevdi etme yükümlülüğü eski yasalarda da mevcuttu. 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK), bankalarda artan en az sermaye tutarına koşut olarak yönetim kurulu üyelerinin de pay senedi tevdi yükümlülüklerini yükseltti. Uygulamada bu tevdi yükümlülüğü genellikle büyük ortaklar tarafından yerine getirilmektedir. Yönetim kurulu üyesi hangi kuruluşu temsil ediyorsa, tabii o kuruluş bu yükümlülüğü yerine getiriyor. Şu hususu ortaya koymakta yarar var : Belli bir kuruluşu temsil etmeyen veya büyük bir ortağın temsilcisi olmayan bir kişi, banka yönetim kurulu üyesi olamaz. Çünkü küçük bir ortağın bu tutarda hisse senedini tevdi edebilmesi imkânı yok.

SAĞLAM — İşte benim de sakınca diye söylediğim husus burada gizli. Bu arada önemli gördüğüm bir nokta daha var. Kısaca değinmek istiyorum. 233 sayılı KHK ile bazı KİT bankaları yönetim kurulu üyeliklerine yüksek düzeydeki kamu görevlilerinin atandıklarını görüyoruz. Örnek vermek gerekirse, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarının Emlak Kredi Bankası yönetim kurulu üyeliğine atanması gösterilebilir. Bunun her bakımdan sakıncalı olduğu kanaatindeyim. Ayrıca 233 sayılı KİT Yasası ile, 3182 sayılı Bankalar Yasasının yönetim bakımından bazı sorunlar çıkaracağını da düşünmekteyim. Benim

yönetim kurulu üyeliği için söyleyeceklerim özete bunlar. Ayrıca önemli gördüğüm için denetçiler konusuna da değinmek istiyorum.

3182 sayılı Bankalar Yasasının 25 inci maddesi, bankalarda 2'den az denetçi bulunamayacağını hükme bağlamıştır. Bilindiği üzere genel kurulun temsilcisi olan denetçilerin esas görevi, günlük işlemlerin kontrolünden daha çok banka anasözleşmesinin bekliliğini yapmaktır. Banka yönetim kurulunun düzenli çalışması, yasa hükümlerinin uygulanıp uygulanmadığını denetlemek, denetçinin ana görevidir. Sorumluluğu ise genel kurula karşıdır. Tabii hemen belirteyim ki, Türkiye'de denetçilerin fonksiyonu da iyi anlaşılmış ve uygulanmış değildir. 3182 sayılı Yasa'nın 63 üncü maddesi, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlık tarafından aynı bir denetçinin atanabileceğini söylemek suretiyle yeni bir durum yaratmıştır. Bu denetçinin görevinin ne olacağı belli değildir. Özellikle özel sektör bankalarında da denetçinin yönetim kurulları yanında görev yapması, çeşitli komplikasyonları yaratacak nitelikte görünmektedir. Bankalar Yasasının getirdiği çeşitli kontrollere bir de bunun eklenmesi, bu kuruluşları süratli karar alan, sorumluluk yüklenen, dinamik hareket eden bağımsız kuruluşlar olmaktan uzaklaştıracaktır, kanaatindeyim.

AKGÜÇ — Ancak yasa «özel denetçi atanabilir» diyor. Yani her banka için özel denetçi kesin olarak öngörülmüş değil. Ayrıca bunun kriterleri de konulmuş değil. Açıkçası, hangi hallerde özel denetçinin atanabileceği, yasada açıklanmamıştır. Bu, takdire bırakılmıştır.

Sayın Soydan, sizin yeni Bankalar Yasasının getirmiş olduğu esaslar ve bankacılıkta yönetim konusuna ilişkin görüşlerinizi alabilir miyiz?

3182 sayılı bankalar yasası'nın getirmiş olduğu esaslar

SOYDAN — Efendim, Sayın Sağlam'ın söylediklerine ek olarak 3182 sayılı Yasa'da, 31 inci maddede karşımıza çıkan bir tartışmalı duruma değinmek istiyorum. Daha önceki 129 sayılı Yasa'da, 28 sayılı ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde farklı bir metin varken, yeni kanunun 31 inci maddesinde, tüzel kişilerde yönetim kurulu üyeliği yapan kişilerin bir bankada yönetim kuru-

Halil SOYDAN

lu üyeliği yapamayacağı anlamının çıkarılabileceği gibi bir metin var ortada. Oysa bu metin daha önce, bankalar dışında borsa bankerleri ve menkul kıymetler üzerine iş tutan tüzelkişilerin yönetiminden sorumlu olan kişilerin bankalarda sorumluluk yüklenemeyeceği, şeklinde iken; ye-

ni yasada «Bankalar dışında menkul kıymetler ve kambiyo borsaları üyesi olan gerçek kişilerle, tüzelkişilerin yönetiminden sorumlu bulunan ortakları veya yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile müdürler, hiçbir bankada sorumluluk yüklenemez.» şeklini almış bulunuyor; değişiklik bilerek yapılmış veya noktalamanın yarattığı farklılık olarak düşünülebilir. Bu pek de açık olmayan ibarenin netleşmesini temenni ederek, bu hususa yani 31 inci maddeye değiniyorum. Bankaların yönetimi ile ilgili olarak yeni yasanın getirdiği bir farklı yaklaşımı, Sayın Sağlam'ın buyurduklarına ekliyorum.

AKGÜÇ — Oradaki virgülden böyle yorumluyorum. Menkul kıymetler ve kambiyo borsası üyesi olan tüzelkişilerin yönetiminden sorumlu olanların, bankalarda görev alamayacağı şeklinde.

SOYDAN — Haklısınız. Aslında ben de öyle yorumluyorum. Amaç da böyle olmak gerekir diye düşünüyorum: aksi takdirde bunun bir gerekçesini, rasyonelini ben de bulamıyorum. Ama madde metnindeki virgülden kişilerle tüzelkişileri tamamen ayırdığı da düşünülebilir. Önceki metinler çok açıktı. 28 ve 70 sayılı Kararnameler ile 7129 sayılı Yasa'da bu konu açık düzenlenmişti. Yeni yasa da «Bankalar dışında menkul kıymetler ve kambiyo borsaları üyesi olan gerçek kişilerle, tüzelkişilerin yönetiminden sorumlu bulunan ortakları...» şeklini almış. Biz bu maddenin bir de komisyondan geçen şekline baktık ve komisyonda 70 sayılı Kararname'nin metnine benzer bir hüküm varken, madde yukarıdaki şekle dönüşmüş yasalışıırken. «Acaba burada kanunkoyucunun bir özel amacı var mıydı?» diye de irkildiğimizi sadece dile getiriyorum. Ama benim yorumumun da sizin yorumunuza benzer olduğunu işaret ederek.

AKGÜÇ — İfade değiştirildiği için madde galiba böyle bir yoruma yol açıyor. Kanımca madde metni «Bankalar dışında, menkul kıymetler ve kambiyo borsaları üyesi olan gerçek kişilerle tüzelkişilerin yönetiminden sorumlu bulunanlar.....» şeklinde olmalıydı. Bugün bankaların büyük bir bölümü menkul kıymetler borsasına üye... «Bankalar dışında» ibaresi konulmasaydı, uygulamada sorun yaratılabirdi. Bir bankada yönetim kurulu üyesi ise, bir başka bankada yine yönetim kurulu üyesi olabilir, diye yorumluyorum ben bu maddeyi.

SOYDAN — Ben de öyle yorumluyorum. Ancak bir önceki metnin açıklıkla belirtmiş olmasına karşın, yenisinde virgül'den sonra tüzelkişiler sözcüklerinin gelmesinin acaba bir özel amacı var mı? Ama benim de eğilimim buyurduğunuz şekilde, bir başka bankada ya da bir başka tüzelkişilikte yönetimde görevi olan bir kişinin, o kuruluş menkul kıymetler üzerine iş tutan bir kuruluş değilse, bir bankada görev yapmasının sakıncasının olmayacağı yönünde; zaten süregelen uygulamanın da bu şekilde olduğunu bilerek, maddeyi sizin gibi anladığımı arz ediyorum.

kredi komitesi,
yönetim kurulundan
seçilen iki üye ile
genel müdür veya
vekilinden oluşuyor

SAĞLAM — Ben Sayın Soydan'a, uygulamadan gelen bir arkadaşımızdığı olduğu için, iki soru sormak istiyorum. Bankalarda yönetim kurulu ile kredi komitesi ve genel müdürlük arasında yetki dağılımını belirleyen, yetki prosedürü var mıdır? Bankalarda bu uygulama nasıldır? İkinci öğren-

mek istediğim husus, şu anda çeşitli bankalarımızda yönetim kurulu üye sayısı ne düzeydedir?

SOYDAN — Sayın Sağlam'ın sorusuna yanıt vermeye çalışmadan önce, bir noktayı daha işaret etmek istiyorum. İzin verirseniz. Denetçiler için 3182 sayılı Yasa'da bir de hukuk ve muhasebe eğitimi görme koşulunun eklenmiş olduğuna işaret edeyim ve ondan sonra Sayın Sağlam'ın sorusuna yanıt vermeye çalışayım. Kredi komitesi, yönetim kurulu bünyesinden seçilen 2 üye ile genel müdür veya vekilinden oluşan bir kurul. Bu kurullar, asli üyelerin yokluğunda görev yapmak üzere 2 de yedek üyenin belirlendiği ortamda görevlerini sürdürmekte ve benim gözlediğim kadarı ile gerçekten yoğun ve ciddi çalışmalar yapmaktadırlar. Çünkü yönetim kurullarında kredi dosyaları incelenirken, zaman kısıtlı olabiliyor, gündem yüklü oluyor. Gündemde krediler sadece bir madde. Onun yanında diğer maddeler de olabiliyor. Dolayısıyla yönetim kurulları, kredi komitesinin enine boyuna yaptığı incelemelerin sonucuna, kredi komitesinin yaptığı çalışmalara büyük ölçüde dayanıyor. Eğer kredi komitesi kararı oybirliği ile geçirmiş ise, o takdirde yönetim kurulunun karar vermesi çok daha kolay oluyor. Buna izinle işaret ettikten ve kredi komitesinin uzun saatler dosyalar üzerinde enine boyuna çalışmalar yaptığı gerçeğine de değindikten sonra, Sayın Sağlam'ın ikinci sorusuna dönmek istiyorum. Çoğu bankamızda yönetim kurulu üyesi sayısı 5'in çok üstünde. Genellikle 9 veya 11 olduğu söylenebilir.

SAĞLAM — Yetki sınırlarını belirten formel bir düzenleme var mıdır?

AKGÜÇ — Zaten var, yönetim kurulunun ve kredi komitesinin yetki sınırları belirtilmiş.

SOYDAN — Yalnız kredilerle ilgili: onun dışında yok.

SAĞLAM — Kredi komitesi ile yönetim kurulu arasında kredilerin ötesinde diğer yetkiler konusunda, yetki sınırlarını belirleyen düzenle-

Prof. Dr. Dündar SAĞLAM

meler yok mu? Örneğin tayinler konusunda.

AKGÜÇ — Bu konuda zaten kredi komitesinin yetkisi yok.

SOYDAN — Kredi komitesi sadece kredi konusunda görev taşıdığı için... Eskiden kredi komitesinin ismi «idare komitesi» idi. İdare komitesinin görevi de yalnızca kredilerin gözden geçirilmesi iken, biraz da yanlış anlamalara yol açan isim kayması netleştirildi ve kredi komitesi haline getirildi. Yalnız bu bağlamda izin verirsiniz bir noktaya değinmek istiyorum. Çoğu bankada murahhas üyelik görüyoruz. Türk Ticaret Yasası'nda murahhaslığın çok açık tanımı mevcut değil. «Acaba bankalarımızda

murahhas üyenin görevinin sınırlarının tam belirlendiğini söylemek kolay mı?» diye de bir gözlemimi burada arzetmek istiyorum. Genellikle murahhas üye diye bir tayin yapılıyor da, yönetim kurulunun kendi yetkilerinin ne kadarını murahhas üyeliğe delege ettiğinin sınırları çok net çizilmiyor, Türkiye'de.

SAĞLAM — Çok büyük sakınca.

SOYDAN — Evet. «Bunun ileride komplikasyonları olabilir mi?» diye bu tereddüdümü ifade ediyorum.

SAĞLAM — Bankalarımızda kredi komitesi ve yönetim kurulu dışında, genel müdürlükle kredi komitesi ve yönetim kurulu arasında yetki sınırlarında bir belirginlik var mı ve bu bir prosedüre bağlanmış mıdır?

SOYDAN — Efendim, benim gözlemlerime göre, yönetim kurulu daha çok karar organı. Aslında tabii ki bankayı yöneten organ, yönetim kurulu. Ama yürütmenin sorumluluğunu, genel müdür ve ekibi taşıyor. Yani genel müdürlük diye nitelediğimiz kişiler taşıyorlar. Yönetim kurulu, daha çok ana politikaların saptanması ve yönetimle ilgili ana kararların verilmesi görevini sürdürmekte. Örneğin Angloamerikan uygulamasında olduğu gibi, yönetim kurulu üyesi bankada kendisine tevdi olunan yürütme işini yapmıyor. Toplantılarda ana politikaların görüşülmesi, saptanması ve ana konularda kararların alınması biçiminde görev yapıyor. Yürütme, Türkiye'de, çokluk genel müdürlük diye nitelendirdiğimiz genel müdür, yardımcıları, danışmanları, teftiş kurulu başkanlığı gibi bölümlerden oluşan bir kadronun omuzlarında.

SAĞLAM — Sayın Akgüç, izin verirsiniz bir soru daha sormak istiyorum. Yönetim kurulunun gündem dosyası yüklü müdür ve toplantıları hangi sıklıkta yapılmaktadır?

SOYDAN — Uygulamacı olarak arz edeyim. Türkiye'de her hafta toplanan banka yönetim kurulları da var, ayda bir toplanan banka yönetim kurullarının bulunduğu da biliyoruz. Her hafta toplanan banka yönetim kurullarında gündem dosyası hazırlamanın biraz daha güç olduğunu kabul etmekle birlikte, gündemdeki konularla ilgili dosyaların, bilgilerin ve belgelerin mutlaka derlendiğini ve yönetim kurulu üyelerinin karar esnasında, hatta çoğu kez önceden dağıtılan dosyalar üzerinde çalışma olduğunu bulduğunu söylemek mümkün.

işletmede başarılı sonuç alabilmek için, yönetim kurulunun ve genel müdürün yetki sınırları kesin olarak belirlenmelidir

SAĞLAM — Efendim, ABD'de 20 kez basılmış Stanford Raporu diye ünlü tepe yönetimiyle ilgili bir raporda, çok sık toplanan yönetim kurullarının, genel müdürlükle olan yetki sınırlarının belirsizliği nedeniyle, genel müdürün hareket kabiliyetini azaltabileceği, yönetim kurulu ile genel müdürlük arasındaki yetki sınırının karışabileceği ve dolayısıyla genel müdürün, baş yöneticinin topu genellikle üstteki yönetim kuruluna atma eğiliminde olduğu belirtilmiş. Bu, tabii giderek yönetim kurullarını esas fonksiyonlarını yapamaz hale getiriyor. Bu bakımdan ben yetki sınırlarının belirlenmesinin önemine dikkati çekmek istemiştım. Yetki delegasyonu, Türkiye'de ne ölçüde başarılı uygulanıyor? Esas öğrenmek istediğim buydu.

SOYDAN — Kısaca arzetmeye çalışayım. Yürütme Türkiye'de büyük ölçüde banka genel müdürlüğüne tev-

di edilmiş durumda; ayrıntılar nadi-ren yönetim kuruluna yansımakta. Ana politikaların saptanması, temel konuların görüşülmesi ve karara bağlanması, kredilerle ilgili kanundan kaynaklanan görevlerin yerine getirilmesine ek olarak yönetim kurulunda... Genel müdürlük daha çok yürütmenin sorumluluğunu taşımakta, karar mekanizması ise bankalarda çokluk yönetim kurullarının omuzlarında gelişmektedir.

SAĞLAM — Burada şunu ifade etmek istiyorum. ABD şirket yönetiminde gündem dosyasının yönetim kurulu üyelerine, hatta esas sözleşmelerinde madde koyarak mutlaka belirli bir süre önce gönderilip gerekli incelemenin üyeler tarafından yapılabilmesine olanak sağlayan bir uygulama var. Türkiye'deki uygulamanın bu kadar formal bir şekilde olduğunu sanmıyorum.

SOYDAN — Şunu izninizle arz edeyim. Sık toplanan yönetim kurulları var. Demin arzettiğim gibi, her hafta toplanan bir yönetim kuruluna toplantıdan 5 gün önce dosya hazırlamak çok güç. Haftada bir toplanan yönetim kurullarında arada cumartesi ve pazarın da varlığını dikkate alırsak, ancak bir gün önceden üyelere gündem dosyasının tevdi edilmesi imkânının bulunduğu söylenebilir. Ayda bir toplanan yönetim kurulları için önceden dosyanın derlenmesi, hazırlanması ve yönetim kurulu üyelerinin inceleme yapma fırsatını böylelikle bulması daha kolay. Ama sık toplanan yönetim kurullarında dosya hazırlamanın güçlüğüne işaret etmek istiyorum.

SAĞLAM — Sık toplantı, yeterli incelemeyi imkân dahiline sokuyor mu? Yönetim kurulu üyelerinin dosyayı ve gündem maddelerini yeterli verimlilikle incelemelerine olanak sağlıyor mu?

SOYDAN — Tabii tartışma ve müzakere esnasında kaynaklara başvurulmakta, üyelerin görüşlerini enine boyuna ortaya sermesi imkânı bulunmaktadır. Ayrıca bazı temel belgelerin kesinlikle çok önceden dağıtıldığını da dikkate alırsak, -sözgeli mi bütçe ve faaliyet programı, çalışma programı, büyük projeler gibi...- önemli konularda kuşkusuz çok önceden hatta haftalar öncesinden yönetim kurulu üyeleri için enine - boyuna araştırma ve çalışma ortamı hazırlanmaktadır. Ama daha çok rutinlerin üzerinde görüş teati edildiği ve kararların verildiği toplantılarda, dosyanın yönetim kurulu üyelerine çok önceden verilmemesinin pek kayıp doğurmadığı söylenebilir.

AKGÜÇ — Gerek kredi komitesi, gerek yönetim kurulu genel mü-

Dr. Öztin AKGÜÇ

dürlüğün yazılı önerisi olmadan kredi kararı veremiyorlar. Bu nedenle belki de yönetim kurullarını, yönlendiren

aslında genel müdürlük oluyor.

SAĞLAM — Sayın Akgüç, 150 maddelik gündemler hatırlıyorum ben KİT'lerde... Her hafta toplanan, 150 maddeye kadar yayılan bir gündemde yönetim kurulunun sağlıklı karar vermesi mümkün değildir. Geneldeki rahatsızlık, yönetim kurulu ile genel müdürlük arasındaki yetki sınırlarının iyi bir biçimde tespit edilememesinden kaynaklanmaktadır. Yetki sınırları belirsizliğini, yetki sınırlarının açıkça düzenlenmemesini son derece önemli bir husus olarak görmekteyim.

AKGÜÇ — Yönetim kurulu, kendi yetki sınırları içerisinde olan konularında genel müdürlüğe yetki verebilir. Yetki delege edildiği zaman da sorun büyük ölçüde hafifler. Ancak yönetim kurulu ile genel müdür arasında bir uyumsuzluk varsa ya da yönetim kurulunda çeşitli eğilimler temsil ediliyorsa, o zaman sorun büyümektedir. Yoksa bu gibi durumlar dışında sorun çözülüyor. Yetki sorunu özel kesimde daha da çabuk çözümlür herhalde. Sayın Soydan, yeni Bankalar Yasa'sı 70 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin bir tekrarı gibi gözükiyorsa da, getirdiği bazı önemli değişiklikler var. Bu değişikliklerin yönetim kuruluyla, denetim kuruluyla ilgili olanlarına değindik. Fakat bunun dışında da, kredilere ilişkin, banka alacaklarının takibine ilişkin önemli değişiklikler getirmiş vaziyette. Bu değişiklikleri ve bunların olası etkilerini de tartışmakta yarar var herhalde.

SOYDAN — Sayın Akgüç, ben önemli olanlarına kısaca değinmeye çalışayım. Bence çok önemli bir değişiklik, banka ortaklarıyla ilgili. 70 sayılı Kararname'de yer alıp da 3182 sayılı Kanun'da yer almayan bir maddede. Ortakların % 75'inin gerçek kişi, şahıs şirketi olması ya da % 51'i gerçek kişi olan sermaye şirketlerine sa-

hip olması ki onun da payı % 10'la sınırlandırılmış idi. Bu madde bütünüyle ortadan kalkmış durumda. Dolayısıyla belki de bankacılıkta anonimleşmeyi engelleyen bir madde diye görülen o hüküm, yeni yasada yer almamaktadır.

AKGÜÇ — Şöyle özetleyelim : 28 sayılı KHK ile getirilen ve 70 sayılı KHK ile sınırlandırılan mülkiyete ilişkin sınırlamalar tümüyle kaldırılmıştır.

SAĞLAM — Sayın Soydan, yasadaki en az 100 ortak maddesine ne diyorsunuz?

bankaların çok ortaklı ve halka açık şirket türünde kurulmaları, yerinde ve doğru bir uygulamadır

SOYDAN — Efendim, bankalarda en az 100 ortak koşulu öteden beri yasalarda yer alıyor. Benim kişisel görüşüm, bankaların çok ortaklı, halka açık bir şirket türünde olması temenniye şayan. Yasa koyucu bunu düşünerek ortak sayısını 100'ün altında görmek istemediğini dile getiriyor. 100 kişi çok değil, bana sorarsanız. Bir bankanın ortaklarının binlerce olması gerektiği herhalde söylenebilir. Türkiye'nin bugünkü ortamında 100 kişiyle bir banka kurulabilmektedir. Kaldı ki en az ortak sayısı 3182 sayılı Yasa'dan önceki kararnamelede de yer alan bir husus idi.

Şimdi de yeni yasadaki, başlıca değişikliklere kısaca değineyim. Mevduatta 2 küçük değişiklik var, bence çok önemli değil. Birisi, 70 sayılı KHK 6 aydan kısa vadeli mevduat olmaz diyordu. O yüzden de 6 aydan kısa mevduata, ihbarlı mevduat denilmiş

ve biraz da yapay bir tanımlama farklılığı getirilmiş idi; o kaldırılıyor şimdi. Vadeli mevduatın vadesinden önce çekilmesi halinde durduğu süreye göre faiz verilir, diyordu eski kararname; yeni yasa bu konuda, bankalar Bakanlığın kararına uymak zorundadır, diyor. Kredilerde önemli değişiklikler bulunduğu kanısındayım. Bunlardan bir tanesi, inşaatçılara da nakdi kredi verilebilmesi; ilk kez ortaya çıkıyor ve bu uygulamanın etkilerinin olacağını düşünmekteyim.

AKGÜÇ — Sayın Soydan, inşaatçılar zaten dolaylı bir şekilde de olsa banka kredilerden yararlanıyorlar mıydı? Ticari faaliyetleri dolayısıyla almış oldukları kredileri kısmen inşaat işlerine aktarıyorlar mıydı? Hukuken inşaatçılar banka kredisinden yararlanamıyor gibi gözüküyorlardı ama, uygulamada yararlanıyorlardı. Şimdi fiili durum, yasaya da uygun hale getiriliyor.

SOYDAN — Çok doğru, Sayın Akgüç. Böyleydi ama, veren de alan da luzursuzdu. Dolayısıyla şimdi oyunun kuralı net ifade edilmiş oluyor. Yoksa eskiden de bu tür uygulamaların varlığını izlemekteydik. Kredilerde bir başka önemli değişiklik; her türlü kredilerde, her sektör için gayrimenkul ipotegi alınması bankalar için imkân dahiline girmiş oluyor. Oysa 3182 sayılı Yasa'ya kadar olan dönemlerde, hep belli sektörler, belli konular, belli durumlarda ipotek alma olanağı vardı. Hatta daha önceleri belirli istisnalar dışında bankaların ipotek alması yasaktı. Şimdi bu konuda da bir serbesti getirilmiş olmaktadır. Yine çok önemli bir gelişme diye görüyorum; teminatsız kalmış krediler için karşılık ayrılması ve bu karşılığın da kurum kazancından indirilebilmesi olanağı getiriliyor.

AKGÜÇ — Bakanlar Kurulu kararıyla...

SOYDAN — Evet, Bakanlar Kurulu kararıyla. Ve dışarıda iş yapan, yurt dışı müteahhitlik hizmeti yapanlar da tercihli kredi limiti kapsamı içine alınıyor.

AKGÜÇ — Bu hüküm yasada yeni, ancak uygulamada yeni değil. Maliye Bakanlığı yayınlamış olduğu tebliğ ile zaten dışarıda müteahhitlik hizmetleri yapanları da tercihli oranlardan yararlandırıyor idi.

SOYDAN — Çok doğru.

AKGÜÇ — Bu bir tebliğ konusu idi, şimdi yasaya girmiş oluyor. Yoksa uygulamaya bir değişiklik getirmiyor.

SOYDAN — Olmadı, çok doğru. Bu, Bankalar Yasası'nın metnine giriyor yeni dönemde. Dolaylı kredi kapsamındaki % 10'luk iştirak limiti, % 25'e yükseltiliyor. Özendirilen sektörler için kullanılan kredilerde sınırın bankanın özkaynağının % 40'ına kadar yükseltilebileceğine dair bir esneklik getiriliyor.

SAĞLAM — Devlet Planlama Teşkilatı'nın olumlu görüşü alınmak kaydıyla...

AKGÜÇ — 28 sayılı Kararname'ye döndük yine. Eski KHK'de, önemli projelerde Devlet Planlama Teşkilatı'nın olumlu görüşüyle kredi limiti % 40'a kadar yükseltilebiliyordu. Sanıyorum ki zaman zaman yasalar da eskiye dönüşler oluyor.

SOYDAN — Eskiye dönüşler ortaya çıkıyor ve bu da onlardan birisi, diyebiliriz. Yine yeni yasada 14 üncü bölüm olarak «Bankaların Kredi İşlemlerinden Doğan Alacaklarının Tahsilinin Hızlandırılması» yeni bir bölüm olarak ortaya çıkıyor.

AKGÜÇ — Krediler konusunda getirilen değişiklikleri kapatmadan bir konuya değinebilir miyim? Kanımca

bankaları biraz rahatlatan bir değişiklik daha getirildi. Bu da 38 inci maddede yer alıyor. Kredi sınırları istisnalarına vadesi geçmiş nakdi kredilere tahakkuk ettirilen faizler de eklendi. Vadesi geçmiş kredilere tahakkuk ettirilen faizlerin, kredi limitlerine eklenmesi, bankalar açısından bazı sorunlar doğurmaktaydı. Bu değişikliği de vurgulamakta yarar var herhalde.

bankalar yasası'na alacakların tahsilinin hızlandırılmasına ilişkin yeni bir bölümün eklenmiş olması, uygulamada olumlu sonuçlar doğurabilir

SOYDAN — Haklısınız. Vadesi geçmiş kredi faizleri, biraz da bankanın inisiyatifiyi aşan bir konu olarak sorun yaratmaktaydı. Banka kuşkusuz faizden kaynaklanan alacağını gününde tahsil etmek istiyor. Ama eğer müşteri ödeyemez ise, bunun bir de depasman yaratarak, yasaya aykırılık gibi rahatsızlık veren yanı vardı. Yeni yasada bu durum giderilmiş oluyor. Kredilerle ilintisi belki biraz dolaylı ama, yeni yasaya krediden kaynaklanan banka alacaklarının tahsilinin hızlandırılmasına dair bir bölümün eklenmiş olması, kuşkusuz çok yeni bir yaklaşım. Ümit ederiz ki yeni dönemde banka alacaklarının tahsilinin hızlanmasında etkili olacak ve olumlu sonuçlar doğuracaktır.

AKGÜÇ — Bazı kredi müşterilerinin, yeni getirilen hükümlere karşı şimdiden tedbir aldıkları söyleniyor. Biliyorsunuz yeni düzenlemeye göre bankalarca gönderilen hesap özetleri-

ne 1 ay içinde itiraz edilmez ise, hesap özeti kabul edilmiş kabul ediliyor. Gerçeğe aykırılığı ancak borcun ödenmesinden sonra dava edilebiliyor. Şimdi bazı uyanık müşteriler diyelim, kendilerine hesap özeti gönderilir gönderilmez derhal itiraza başlamışlar. Bu yaşanan bir olay mı? İleride herhalde borcu ödemek zorunluluğu ile karşılaşmamak için...

SOYDAN — Sayın Akgüç, haklısınız. İki zaman sınırlaması getirmiş yeni yasa. Eğer müşteri hesap özeti almamış ise, 15 gün içinde almadım diye noter aracılığı bankadan istediğini ispat etmedikçe, bunu almış ve içeriğini kabul etmiş sayılıyor. Hesap özeti almış ise, oradaki bakiyeye itirazın 1 ay içinde yapılması gerekiyor. Her ihtimale karşı işi sıkı tutan ya da 1 ay içinde ola ki bir mukayese yapıp da mutabakatı göremem düşüncesi içinde güvenli davranmak eğilimine giren müşterilerin varlığı söyleniyor. Haklısınız.

AKGÜÇ — Bu tür olaylar yaşanıyor mu?

SOYDAN — Evet. Ama sistemin oturması beklenebilir. Çünkü bir itirazın haklı nedenlere dayanması gerekir. Eğer gönderilen rakamlar gerçekleri yansıtıyorsa, itirazı alışkanlık haline getirenlerin bankalarla olan ilişkileri orta vadede zedelenecektir denilebilir. Ama bu konuya izin verirseniz ayrıntılarıyla girmek istemiyorum. Getirilen hükmün çok önemli bir tarafı var. Azami had ipotegi denilen olayda kayıtsız şartsız bir borç ikrarı kabul edilmediği için icra emri çıkarılamıyordu; ödeme emri çıkarılıyordu. Şimdi icra emri de çıkarılabilir hale geldiği için bir zaman kazancı var. İflas konusu çok önemli idi. Bankaların başı çok ağrıdı bu konuda. Hatta «iflas mafyaladı» gibi alışmadığımız tabirler duyul-

maya başlanmış idi. Oysa şimdi mutlaka iflasını isteyen tüccar, bankasına noter aracılığı ile haber vermek zorunda. Alacaklı bankalar, borçlunun iflas talebinin hakkındaki takipleri ertelemek ve borçlarını ödemeyi geciktirmek için yaptıkları ileri sürerek talebin reddini istemek hakkına sahipler. İflas masasının teşkili eskiden alacaklı sayısına göre idi. Şimdi bu idare, tüm alacaklıların alacak tutarına göre en çok oyu alan iki kişi ile alacaklılar sayısı itibarıyla en çok oyu alan bir kişiden oluşuyor. Kararların bildirilmesi belli şekillere bağlanmış durumda. Dolayısıyla banka kredilerinden kaynaklanan alacaklıların takibinin hızlanmasında bir olumlu etkinin doğması, beklenebilir.

Bunun dışında, bankalardaki denetim konusunda -Sayın Sağlam da değindi- idari denetçi tayini söz konusu olabilecek. Burada benim tek bir görüşüm var. İzniniz olursa arz etmek istiyorum. Bu, sizin buyurduğunuz gibi Sayın Akgüç, yasa «Bankalık tayin edebilir» diyor; «eder» demiyor. Şimdi eğer bir özel denetçi tayin edilirse bir bankaya; bu, kamuoyunun zihninde o bankaya ilişkin bazı soru işaretlerini uyandırır mı? «Mevduat kabul eden bütün bankalara birer denetçi tayin edilir.» denirse idi ve o denetçinin görevlerinin sınırları belirlenseydi; belki daha net bir görev ortaya çıkabilirdi. Şimdi bir denetçinin tayin edilmesi, «Acaba ne var?» dedirtebilir mi diye vesveseli bir yorumu dile getirdikten sonra; asıl «mali bünyesinde zayıflama görülen banka» diye tanımlanan bölümde önemli bir değişikliğin yapıldığını arzetmek istiyorum. Eski uygulamada başlangıç tedbirleri arasında olmayan üç yeni husus ortaya çıkıyor: (1) Bakanlık, bankadan şube kapatmasını doğrudan isteyebiliyor, (2) Sabit değer satmasını isteyebiliyor, (3) İştiraklerin elden çıkarılmasını isteyebiliyor. Bunlar eski kararnamede

yer almayan, yeni kanunda ortaya çıkan önlemler.

hapis yerine ağır para cezası: ekonomik suçta ekonomik ceza

AKGÜÇ — Sayın Soydan, 70 sayılı KHK'de ilgili maddede de «Bankanlık mali bünyenin güçlendirilmesi için benzeri diğer tedbirlerin alınmasını isteyebilir.» şeklinde bir fıkra vardı. Yeni yasa konuya açıklık getiriyor. Aslında mali bünyenin güçlendirilmesi bu sayılan tedbirleri de içerir.

SOYDAN — Çok haklısınız. Yeni yasa 70 sayılı KHK'de yer alan, Bakanlığın geçici yönetim kurulu tayin etmesine ilişkin hükmü kaldırıyor. Ve bankanın yönetiminin bir başka bankaya ya da bankalar konsorsiyumuna verme aşamısını da kaldırıyor. Bunun yerine, çok daha etkili, çok daha kestirmeden diyor ki; yönetim kurulunu ya da denetçileri azledebilir, onların yerine dışardan yönetim kurulu üyesi ve dışardan denetçi atayabilir. Bu, bence işlerliği olan çok önemli bir değişiklik. Ondan sonra eğer bankanın devir veya birleştirme süreci ortaya çıkar ise ve bu süreçten bir zarar meydana gelirse; Hazine tarafından karşılanabilir, diye de bir açık hükmü beraberinde getiriyor. Ayrıca devir ve birleştirme söz konusu olmuş bankanın alacağının Kamu Alacaklarının Tahsili Hakkındaki Yasa'nın hükümleri ile izlenebilmesi olanağını da açıklıkla yeni yasa taşıyor.

Bu konuda değineceğim bir madde de, eskiden ortak sorumluluğu diye banka ortaklarını bir hayli telaşlandıran hüküm şimdi % 10 gibi bir asgari sınıra bağlanıyor ki, bu belki

de ortaklarımızın gerçekten küçük paylı olanlarını rahatlatan ve biraz da haksızlık sayılabilecek bir hükmün netleştirilmesi, açıklığa kavuşturulması niteliğini taşıyor. Burada bir noktaya izniniz olursa değinmek istiyorum. 51 inci madde, yani hesap vaziyetleri ile ilgili madde ile demin tartıştığımız mali bünyenin zayıflaması halinde ortaya çıkacak uygulamalara ilişkin cezai müeyyide, bir önceki yasa da hem ağır para cezası hem de hapis cezası olarak öngörülüyordu. Bu defa çok ilginç bir farklılık var; hapis cezası kaldırılmış, sadece ağır para cezası ile cezalandırılır, deniyor. Bu bir farklı anlayışı ortaya koyuyor.

AKGÜÇ — Efendim, bu «ekonomik suçta ekonomik ceza» felsefesinin galiba Bankalar Yasası'ndaki uygulaması.

SOYDAN — Burada benim ilave edeceğim son nokta, eski kararnamelerde görmediğimiz, serbest bölge konusunda da bir çerçeve hükmün yeni Bankalar Yasası'nda yer alması. Ama henüz bunun içi doldurulmuş değil.

AKGÜÇ — Bakanlar Kurulu'na bu konuda yetki verilmiş.

SOYDAN — Belki biraz detay ama, tekdüzen hesap planının uygulanmasını da 1.1.1985'den 1.1.1986 tarihine ertelıyor, yeni yasa.

AKGÜÇ — Efendim, çok teşekkür ederim. Yeni yasanın getirdiği değişiklikleri açık bir biçimde, ortaya koydunuz. Dilerseniz bir konuyu daha tartışalım. Bankacılığımızda yönetimi iyileştirmek için ne gibi önlemler alınabileceği... Yasal tedbirleri tartıştık. Acaba idari yünden bankacılığımızda neler yapabiliriz? Bunu şu bakımdan gündeme getirmek istiyorum. Türkiye'de yabancı banka sayısı giderek artıyor. Türk bankalarının da dışa açılma eğilimleri var. Bu eğilimler ister istemez yönetimde et-

kinliğin artırılmasını da beraberinde getiriyor. Acaba Türk bankacılık sisteminde yönetim etkinliğini artırabilmek için neler yapabiliriz? Ya da neler yapmalıyız? Buyurun Sayın Sağlam.

yeni ve ayrıntılı yasalar çıkarmakla sorunlara çözüm getirilemez; bankalara başarılı yöneticilerin atanması gerekir

SAĞLAM — Ben bu konuda Sayın Akgüç, genel bir şey söylemek istiyorum. Bizde genel bir eğilim var. Çok ayrıntılı yasalar düzenlemek, yetkileri daha çok Ankara'daki bakanlıklara götürmek ve yasalara çok müdahaleci nitelikte hükümler koymak suretiyle meselelere çözüm getirdiğimiz kanaati var. Bu eğilimi yalnız son Bankalar Yasası'nda değil, ondan önceki yasalarda da, KİT'lerde de, üniversite yönetiminde de görüyoruz; hemen bütün konularda görüyoruz. Oysa bankacılık gibi son derece sayal, akışkan ve dışa açılmış sektörlerde bu tür yasa çıkarmakla meselelerin çözümlenmediği kanaatinin artık ülkemizde yerleşmesi gerektiği inancını taşıyorum. Çerçeve yasalarla ve yöneticiler, yönetim kurulu üyeleri, genel müdürler ve denetçiler atanmasına özen göstermek suretiyle meselelerimize çözüm bulmamız daha doğru olur. Yasalarda yer alan bu ayrıntılı maddeler, bütün kesimlerimizde ağırlığını hissettiriyor. Yasalar sonra faaliyetlerimizin gelişmesini engelleyen unsurlar haline geliyor.

Dünyada benim gördüğüm bir genel eğilim var bankalar konusunda. Serbestliğe doğru giden bir yöneliş var. Bir taraftan serbestliğe doğ-

ru gidiş, yani serbest bir bankacılık yapmak, esnek bir bankacılık kurmak hükümleri getirilirken, diğer yandan çok koyu müdahaleci karakterde ve işletmenin süratli karar alıp uygulamasını engelleyecek şekilde hükümler getirildiğini görüyorum. Yeni yasalar çıkarmakla meselelerin ülkemizde tamamen çözüme kavuşturulacağı inancının artık terki gerektiği düşüncesini taşıyorum.

bankacılıkta liberalleşme, daha az müdahale ve düzenleme eğilimleri

AKGÜÇ — Efendim, bankacılıkta liberalleşme, bankalara daha az müdahale etme eğilimleri var. «Deregulation» olarak ifade ediliyor. Japon bankacılığında da bu eğilim var. Japon mali piyasalarının serbestleşmesi konusunda sanıyorum A.B.D.'nin çok büyük bir baskısı var. Çünkü Japon bankacılık sistemi, tabii ki uzaktan izleyebildiğimiz kadarıyla, son derece denetim altında bir sistem. Maliye Bakanlığı'nın çok büyük yetkileri var. Kâr dağıtımından tutun, reklamına kadar müdahale etme yetkisi var. Amerikalılar Japon bankacılık sistemini uluslararasına açmak için, serbestleşme, liberalleşme (deregulation) telkininde bulunuyorlar. Belki de baskı yapıyorlar. Aynı eğilim A.B.D.'de var. Amerika'da da banka yasasını değiştirmek için bazı öneriler oldu. Fakat halen bu serbestleşme, daha az müdahale (deregulation) dediğimiz olay, benim görebildiğim kadar, tam gerçekleşmiş değil. Eğilim var, fikirler var, savunucuları var; fakat uygulaması tam yok. Gerek A.B.D.'de, gerek Japonya'da, ge-

rek Ortak Pazar ülkelerinde bankalar çok sıkı denetim altında.

SOYDAN — Haklısınız. Sayın Akgüç. Aslında Japonlar gibi bir hayli muhafazakâr insanların bankacılığında deregulation'ı gerçekleştirmenin zaman alacağı herkesçe beklenmekte. Ama Amerika Birleşik Devletleri'nde, bir eyaletin dışında bir bankanın bankacılık yapamaması ve bankacılığın belli konular içinde kalması (bankaların menkul kıymetlerde iş tutamaması, yatırım bankacılığına pek kolay kolay girememesi) gibi iki önemli konu vardı; onu bile halledemediler. Tersî oluyor. «Non banking institutions» denilen bankacılık dışı kurumlar, bankacılık alanına girebiliyorlar. Son günlerde bunun yaşanan örnekleri var. Ayrıca menkul kıymetler üzerine iş tutan mali aracı kurumlar bankacılık yapmaya başladı, bu ülkede. Ama bankacılar bir eyaletten öbür eyalete gitmeye izin vermiyorlar. Hatta bankaların ortak teşebbüsler (joint venture) kurarak, sermaye piyasalarına girmelerini de engelliyorlar. A.B.D.'de bankalar üzerinde federal düzeyde, sizin benden çok daha iyi bildiğiniz, üç türlü denetim var. «Office of Comptroller of the Currency» artı «Federal Reserve» artı Federal Mevduat Sigorta Kurumu (Federal Deposit Insurance Corporation). Ayrıca Menkul Değerler Denetim Kurulu (Security Exchange Commission) da bankaların kamuya açıklayacakları bilgiler konusunda düzenlemeler yapmakta. Demek ki dört türlü müdahalenin olduğu bir ortamda «deregulation»dan pek de kolay bahsetmek söz konusu değil. Onun için serbestleşmenin, liberalleşmenin zaman alan bir süreç olduğunu ve olacağını söylemek herhalde yerinde olur.

AKGÜÇ — Evet. İngiliz bankacılığının ayrı bir özelliği var. İngiltere'de kurallar genellikle yazılı olarak kon-

muyor. Fakat bu kuralsızlık anlamına gelmez. Yine uzaktan izleyebildiğimiz kadar, İngiliz Merkez Bankası (Bank of England)'nın büyük yetkileri var, bankalar üzerinde. Her ne kadar İngiltere'de, Fransa, Almanya ya da Türkiye'de olduğu gibi yazılı kurallar olmasa dahi, bu ülkede daha esnek fakat etkin bir denetim olduğu kesin.

SOYDAN — Sayın Akgüç, İngiltere'de son günlerde yaşanan bir olayı, belki detay gibi görünebilir ama, açıklayayım. Bizim Merkez Bankası'nın da geçenlerde başvurduğu, teklif alma yoluyla tahvil satışına katılan, tahvilleri halka satmak üzere satın alan (underwrite) bankalar, İngiltere'de şimdiye değin bu tür tahvil alışlarını, Türk bankacılığında da olduğu gibi, nazım hesaplarda teminatlar bölümünde, bilançonun altına yazıyorlarken: bu yakınlarda, 15-20 günlük bir olay, Bank of England'ın müdahalesiyle bu tür taahhütlerin de bilanço içine alınması, dolayısıyla bankaların özvarlıklarıyla olan dengesinin daha yakından izlenmesi gibi bir zorunluk ortaya çıktı. Uygulamalara bakılarak deregulation'ın yanında birtakım yeni düzenlemelerin de bankacılık alanına girdiği söylenebilir.

AKGÜÇ — Evet, çok konuşulmakla beraber, liberalleşme, daha az düzenleme, henüz tam anlamıyla bankacılık sisteminde uygulama alanı bulmuş değil. Biz yine Türk bankacılık sisteminde yönetim etkinliği nasıl artırılabilir sorununa dönelim.

◆ Sorumlu olduğunuz bir alanda geçen olayları kontrol etmezseniz, olaylar sizi kontrol eder.

Harland Suare

Özellikle Amerikan bankalarının Türk bankacılık sistemine girmesi, bu konuda, yönetimi etkinliğinin artırılması konusunda bazı zorunluluklar doğuruyor.

bankacılığımızda işletme içi-öncesi eğitimin önemi ve yeni gelişmeler

SOYDAN — Efendim, benim arzum, bankalarımızın genel olarak eğitime, özellikle işletme içi eğitime ve işletme öncesi eğitime büyük önem vermesidir. Bu gerek anlaşılmaya başlanmıştır. Çoğu banka artık yüksek öğrenimi olmayan adaylara önemli görev verememeye başlamıştır. Dil bilgisi önemli unsur haline gelmiştir. Böylelikle eğitim görmüş kişilerin bankacılık mesleğine girmesi yanında, işletme içinde, iş başında ya da belli periyotlarda çağrılan kişilerin her aşamada, hatta yöneticilik aşamasında eğitim görmeleri sağlanmaktadır. Türk bankacılığında yakın günlere kadar vadeli döviz işlemleri (forward) yasaktı. Daha sonra serbest bırakıldı; ancak Merkez Bankası bunun sınırlarını bir hayli daralttı. Türk bankacılığında halen vadeli döviz işlemlerini fazla görmüyoruz. Çünkü bu konuda Türk bankacılığının birikimi, deneyimi yok. Bazı değişiklikler, yeni kavramları da beraberinde getirmekte; dolayısıyla belki de şube müdürü olmuş, hatta genel müdürlükte görev taşıyan yetişmiş kişilerin bile zaman zaman belli oryantasyon kurslarından, seminerlerinden geçmesinde büyük yarar var. Bu konuda üniversite ile bankalar arasında işbirliğinin büyük ölçüde genişleyebileceği kanaatimi arzetmek istiyorum. Ve hemen bu arada Türkiye Bankalar Birliği'ne geliyo-

rum. Türkiye Bankalar Birliği'nin bir yıl önceki bütçesinde eğitim harcaması limiti 20 milyon liraydı. 1985 yılı için 200 milyon lira öngörüldü. Rakamlar, eğitim konusuna verilen önemi yansıtıyor.

SAĞLAM — Bir önemli hususa Sayın Soydan değindi. Sırası gelmişken ben de bir konudan bahsetmek istiyorum. Özellikle Fransa'da bankaların millileştirilmesinden sonra bildiğimiz geleneksel kredi-mevduat ilişkisi yapan bankalarda bir endüstri departmanının kurulduğunu ve müşterilerin yani kredi alan kuruluşların yakından izlendiğini, hatta bankaların mühendisler, işletmeciler, mali analizistlerle donatılmış ekipleriyle kendilerinden kredi alan kuruluşları eğittiğini, yönetici personeli eğittiğini görmekteyiz. Bu uygulamanın çok yararlı sonuçlar verdiğini Fransızca yayınlardan izlemekteyiz. Bildiğimiz geleneksel, klasik bankacılıkta olduğu gibi bankaların, güven-celeri alıp krediyi verdikten sonra müşteriyi kendi kaderiyle baş başa bırakıp, ondan sonra iflas edince meseleye müdahale etmek yerine, kredi alan müşterileri eğitmesi, onlara yol göstermesi, danışmanlık yapması çok önemli. Türkiye'deki kredi alan müşterilerin çok büyük bir bilgi ihtiyacı içinde olduğunu düşünerek, bu konuda bankalara önemli görevler düştüğü inancını taşıyorum.

AKGÜÇ — Fransa'da, bilmiyorum yasalaştı mı, şöyle bir fikir ortaya atılmış idi. Eğer bir müşteri iflas eder ise, teminatlardaki önceliklerin ortadan kalkması öneriliyordu. Bir bankanın almış olduğu ipotek dolayısıyla öncelik hakkı ortadan kalıyordu. Bu bence çok önemli ve bankaları kredi vermede çok dikkatli olmaya iten bir önlem. Çünkü bankacılıkta; «Ben teminatımı aldım. Dolayısıyla kredim güvence altındadır.» rahathğini bozan bir önlem bu. Eğer

kredi müşterisi iflas ederse, bankanın güvence açısından hiçbir önceliği kalmıyor. Bu, bence kredi incelemelerinde titizliği artırıcı önemli bir tedbirdir. Bunu birkaç toplantıda dile getirdim, ama destekleyen de olmadı.

SOYDAN — «Endüstri Bankacılığı» diye bir bankacılık geliştirdi ve Türk bankacılığına da son yıllarda müşterileri temsilciliği, pazarlama departmanı gibi değişik isimler altında yansıdı. Bunun bir ilginç sonucu da, az şubeli bankalar, şubesiz bankacılık yapma olanağına kavuştular. Diyelim ki Yeşilköy'den bir bankacı kalktı, çantası koltuğunda Beykoz'dan müşteri almaya başladı. Oysa şimdiye değin şube hangi yörede ise hep o yöredeki müşteriye yönelir idi. Dolayısıyla endüstri bankacılığının Türkiye'de böyle daha geniş çerçeveli bir uygulaması ortaya çıktı. Bankalarının şimdi kredisiz kredi verirken çok daha dikkatli, seçici davranmaya başladıklarını rahatlıkla söylemek olası. Ancak bu tür toplantılarda, birçok kez değinmeye çalıştım. Türkiye gelişen bir ülke. Türkiye, kaynakları çok zengin olmayan bir ülke. Türkiye'nin kıt kaynaklarının yöresel ve sektörel dağılımının dengesi, Türkiye'nin sosyo-ekonomik geleceği için önemlidir, diye düşünüyorum. Bu düşünce, her isteyene kredi verilmesi biçiminde sonuçlara bizi götürmemeli; ama, «Eğer kredilerin önemli bir bölümü iyi analiz edilmiş, gücü bilinen ve kredi değerliliği tam olan müşterilere -ki bunu Türkiye'deki yabancı bankalar ısrarla yapmaktalar- kanalize edilirse, o takdirde acaba Türkiye'nin kaynaklarının belli yörelerde, belli kesimlere yönlendirilmesi sonucu doğarmı?» diye de düşünüyorum. Buna kesin yanlıştır demiyorum ama, bu hususa birkaç yerde işaret ettim, burada da işaret etmekten kendimi alamıyorum.

SAĞLAM — Buna kredi demok-

ratizasyonu, kredilerinin yaygınlaştırılması yerine, kredilerde temerküze doğru giden bir eğilim diyebilir miyiz?

SOYDAN — Evet. Bu tutum riskin sağlamlığını kuşkusuz beraberinde getirmekte ama, «Riskin bu şekilde azaltılması, acaba kredinin yoğunlaşmasını da davet etmiyor mu?» diye de kendi kendime soruyorum.

ülkemizde bankaların işlevi giderek başka alanlara kayıyor

AKGÜÇ — Efendim, kendisine özel görev verilmiş kamu bankaları dahi bu eğilim içerisine girdiler. Kendi esas işlemlerini bırakıp, riski azdır veya verimliliği yüksektir diye belirli müşterilere kredilerini yönlendirmeye başladılar ki, bu uygulama ulusal ekonomi açısından çok sakıncalı. Çünkü kendi asli görevlerini tam yapamaz hale geldiler. Özel işlevleri olan kamu bankalarının büyük boyutlarda ticari kredi vermeleri, bunların belli kuruluşlarda yoğunlaşması, bence sakıncalı.

SAĞLAM — Ülke kaynaklarının kullanılması bakımından...

SOYDAN — Sayın Akgüç, bir başka husus daha... Bankalarda toplanan kaynakların, son zamanlarda, artan ölçüde devlet tahvillerine, dövize yönlendiğini de görmekteyiz. Böylelikle Türkiye'nin gelişmesinde, ekonomik etkinliklerin yaygınlaşmasında ihtiyacı duyulan kaynaklar -bunlar fena olmaktadır demiyorum- da böyle süzülüp belli yerlere akmaktadır. Tabii ki devletin tahviline yatırılan para yüzde yüz güvencededir. Tabii ki dünyanın 10 en büyük bankasına yatırılan döviz mevduatında en ufak risk yoktur. Ama acaba ban-

kacının Kars'ta, Edirne'de, Sinop'ta, Antakya'da çalışan kesimi finanse etmek gibi bir görevi de yok müdür?

AKGÜÇ — Bankanın işlevi başka alanlara kaymış oluyor. Esas işlevi kredi vermek olan bankaların, şimdi işlevi Hazine Bonosu, devlet tahvili almak ve döviz pozisyonu yönetmek gibi bir çerçeveye oturmuş oluyor. Sayın Soydan, eğitim konusunda acaba somut olarak neler önerilebilir? Bir banka yöneticisi olarak nelerin eksikliğini duyuyorsunuz. Çünkü bizde eğitim denilince, bir genel eğitim havası içerisine giriliyor. Oysa zannediyorum Türk bankacılık sisteminin genel eğitim dışında, belirli konularda da eğitime ihtiyacı var.

SOYDAN — Efendim, bankacılığa şu anda sanıyorum ki 142 bin kişi görev yapıyor. Her kesimin mutlaka iş tuttuğu, yakından ilgilendiği bir kesim olan bankacılığın kaderini taşıyan 142 bin kişinin daha mücehhez hale getirilmesinde; muhasebe, hukuk, işletmecilik ve kambiyo konularında günün ihtiyaçlarına uygun şekilde yetiştirilmesinde; ve taze bilgilerle okuldan gelse bile bu konularda eğitim görmesinde zorunluk olduğu inancı içindeyim. İzniniz olursa, bir noktaya değinmek istiyorum. Şimdi Serbest Bölgeler Yasası çıktı. 3182 sayılı Yasa'da da serbest bölgeler için bir madde kondu. Fakat ne olacağını henüz bilmiyoruz. Burada üniversite yol açmalı, yön göstermeli; diye düşünüyorum. Konunun tartışılmasının, çıkacak tebliğlerin, karar-namelerin meseleye daha çağdaş yaklaşma ortamını hazırlayacağını düşünüyorum. «Kıyı Bankacılığı» diye bir kavram geçiyor; ama kıyı bankacılığını tarif etmiyoruz. Serbest bölge bankacılığı, belki de kıyı bankacılığının ötesinde bir şey. Kıyı bankacılığı, ille de gümrük dışı bir bankacılık değil. Bahreyn'de şehrin göbe-

ğinde «off-shore banking» yapılıyor. Kıyı bankacılığı ile serbest bölge bankacılığı belki bazı yerlerde iç içe ama, farklı oldukları yerler de var. Burada sanıyorum ki üniversitelerimizin, gerek içerden gerek dışardan diğer üniversitelerle işbirliği yolu ile konuları aydınlatabileceğini düşünüyorum. Tabii bu araştırmaların finansmanı hiç kuşkusuz bankacılık sektörüne düşer. Ancak, bunun yönlendirilmesinde, araştırmanın yapılmasında üniversitelerimizin etkin rol almalı. Madem ki deregulation diyoruz. Deregulation kendi içinde kendi düzenlemelerini, kurallarını getirdiğine göre, bunların araştırılmasının ve «Ey Bankacılık! Bilesiniz ki, dünya bu konuya şöyle yaklaşıyor.» sentezlerinin bu çalışmalardan kaynaklanmasının isabetine inanıyorum.

AKGÜÇ — Bizde bir eğilim daha var. Eğitim dediğimiz zaman, «Niçin, kimi, nasıl?» sorularını çoğu kez yanıtlamadan eğitim yapıyoruz. Yani sırf eğitim yapmış olmak için veya-hut eğitim yapmış gözükmek için eğitim yapıyoruz. Bunun da faydası çok sınırlı kalıyor. Bunu yalnız Türkiye genelinde değil, firma düzeyinde de gözlüyoruz.

SOYDAN — Sayın Akgüç, bam noktasına değindiniz. Aslında bankacılığa son yarılda kurslar, yükselmenin bir gereği olarak görülmeye başlandı. Yani kursu geçirmeye şef yardımcısı olamaz, ya da şu kursu görmemiş olan şef olamaz, ya da oryantasyon kursundan geçmemiş olan müdür yardımcılığından müdürlüğe terfi edemez gibi... Amaç bunun basamak olarak kullanılması değil; kuşkusuz amaç o eğitim programına katılanlara birşeyleri söylemek, birşeyleri vermek, daha iyi bankacılık için o kişileri hazırlamak olmalı.

SAĞLAM — Ben bu konuda bir şey daha eklemek istiyorum. Artık bugün üniversitelerdeki öğretim üye-

lerinin zamanlarının çok büyük bir kısmını, sınav yapmak ve sınav kâğıdı okumak almaktadır. Şimdiki uygulamada, artık araştırmaya zaman ayıramayacak, haftalık ders saatleri yükümlülükleri nedeniyle konularında derinleşebilecek öğretim üyelerinin çok sınırlı olduğunu görüyoruz. Dedığınız gibi, üniversitelere tabii ki eğitimde önemli bir görev düşmektedir. Sayın Soydan, Ancak günümüzde bu görevin daha büyük ölçüde bankaların içerisinde yürütülmesi gerektiği kanısındayım. Çünkü finansal desteği de daha rahatlıkla sağlayabilirler. Bankaların eğitim merkezlerini, çok iyi ve etkin bir şekilde işleterek yürütmelerinden yanayım. Üniversitelerin bu konuda fazla katkıları olabileceğini sanmıyorum.

AKGÜÇ — Sanıyorum ki diğer ülkelerde bankacılık eğitimi ile ilgili enstitüler var. Enstitüler, eğitimi yürütüyorlar. Belki üniversitenin de desteğini alıyorlar, ama üniversite dışında bu eğitimi yapıyorlar. Bu meslek, mensubunu biraz da kendisi yetiştiriyor, gerekli eğitimi vermek suretiyle.

SOYDAN — Ve verdikleri sertifikalar, bütün bankalarda geçerli oluyor.

AKGÜÇ — Bizde bu görevi, diğer bazı ülkelerde olduğu gibi, Türkiye Bankalar Birliği üstlenebilir. Zaten kalkınma planlarında, programlarında Bankalar Birliği'ne bu tür görevler veriliyor. Türkiye'de görebildiğim kadarı ile bilgisayar kullanmada henüz yeterince gelişmiş değiliz. Bilgisayarlardan yeterince yararlanamıyoruz. Ekonomik tahmin metodları geliştirmiş değiliz. Konjonktürü iyi izleyip tahminler yapamıyoruz bankacılıkta. Kredi değerlendirmesinde noksanlarımız var. Türk bankacılığı uzun süre dışa kapalı olduğu için,

kambiyo konusunda bir hayli bilgi ve deneyim noksanımız var.

SAĞLAM — Kredi müşterileriyle kooperasyon yok.

AKGÜÇ — Şimdi yavaş yavaş -demin Sayın Soydan da değindiler- kredi pazarlama örgütüyle ilişki kurulmaya çalışılıyor, ama bunlar çok yeni çabalar. Uzun süre dışa kapalı olmanın getirdiği birtakım sıkıntılar da var bankacılığımızda. İlave edecek bir görüş yoksa toplantıyı kapatıyorum. Teşekkür ederim.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum», 13 Haziran 1985 tarihinde yapılmıştır.

◆ Bilginin mürekkebi, şehidin kanından daha kutsaldır.

Hadis

◆ Akıllı bir kimse, kazandığı paranın birazını, aldığı öğüdün ise çoğunu bir yana koyar.

Harry Karns

◆ İnsanların değeri, düşüp kalktıkları ve beraber yaşadıkları kişilerden anlaşılır.

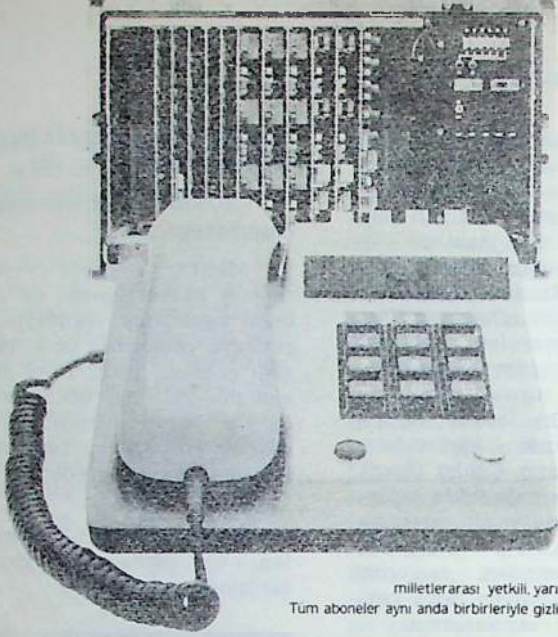
Hz. Ali

◆ Ödünç güle güle gider, ağlaya ağlaya gelir.

Türk Atasözü

◆ Bir insanın hayatından değerli bir şeyi yoksa, o insanın hayatının da değeri yoktur.

Tagore

Aboneler, şehirci, şehirlerarası, milletlerarası yetkili, yarı-yetkili, yetkisiz olarak sınıflandırılabilir. Tüm aboneler aynı anda birbirleriyle gizli görüşme yapabilir. Gece servisi vardır.

Piyasadaki 4 harici hatlı şefsekreter fiyatına “5 harici hatlı Elektronik Santral” ISKRA EPABX-16.

Telefon sistemi, iç ve dış haberleşmenizde kuruluşunuza önemli boyutlar kazandırır. Ama iyisini seçmeniz şartıyla.

Türktelefon'un sunduğu imkândan yararlanın.

Piyasadaki 4 harici hatlı şefsekreterin fiyatına, daha uzun ömürlü, daha geniş olanaklı ve

5 harici hatlı elektronik santral alın:
ISKRA EPABX-16.

ISKRA EPABX-16 komple bir haberleşme sistemidir: 16 hattan oluşur. 1 hat konferans için ayrılmıştır. Geriye kalan 15 hat, kuruluşunuzun sahip olduğu PTT hattı sayısına göre 0 harici-15 dahili hattan,

5 harici-10 dahili hatta kadar değişik şekillerde kurulabilir.

Bu büyük imkândan yararlanmak için, Türktelefon'un "Sistem Danışma Servisi"nin size en yakın bürosundan* ayrıntılı bilgi alın.

ISKRA EPABX-16 alın !

Türktelefon a.ş.

SİSTEM DANIŞMA SERVİSİ

* İSTANBUL Yeni Çarşı Cad. Bilter Han 40 Galatasaray
Tel: 144 75 00 - 144 48 43 Teleks: 24566 tele tr
ANKARA Tuna Cad. Çanakçı Han 11 Kat 2 Kızılay
Tel: 31 41 40 Teleks: 42583
İZMİR Şehit Fethi Bey Cad. Sardaşlar İş Hanı 23/4 Gümüşük
Tel: 25 87 70

Adana	23 643	Erzurum	12 785
Antalya	22 100	Eskişehir	14 550
Bolu	24 24	İzmir	14 56 53
Bursa	11 428	Kayseri	12 418
Diyarbakır	12 573	Samsun	13 644
Elazığ	11 798	Trabzon	14 874

Türktelefon'un 30 yılı yaklaşıyor tecrübesiyle ve teknik yeterliliğiyle donatılmıştır.

Kuruluşunuzun telefon sistemi ihtiyacını sizinle birlikte değerlendirir. Mevcut telefon aparatları, şefsekreter sistemleri, röleli santraller, elektronik santraller, telefonların kullanım esneklikleri, kapasiteleri, maliyetleri ve montaj/bakım onarım olanakları hakkında ayrıntılı ve aydınlatıcı bilgiler ücretsiz sunar.

Her yerde olursanız olun, gerektiğinde görüşme için hazırız.

Dünyada ve Türkiye'de Devlet Borçlarındaki Artışlar ve Doğurduğu tehlikeler

PROF. DR. DÜNDAR SAĞLAM

SON on yıl zarfında bütün ülkelerin kamu borçlarında gerçek bir patlama oldu. Büyük veya küçük sanayileşmiş ülkeler, az gelişmiş ülkeler, hatta sosyalist ülkelerde devlet borçlarının hızla arttığı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler ile sosyalist ülkelerdeki kamu borçlarındaki artışların ana nedeni dış borçlardaki görülmemiş büyüme olduğu halde, sanayileşmiş ülkelerde iç borçlardaki artışlar devlet borçlarını arttıran ana faktör halindedir. Bu eğilimin tabii sonucu olarak devlet borçlarının GSMH içindeki oranı sürekli yükselme göstermektedir. Yeni bir ekonomik olay karşısında olduğumuz muhakkaktır. Burada cevaplandırmamız gereken birçok soru vardır. Bu olayın nedenleri nelerdir? Borç birikimi ile bütçe açıkları arasında ne gibi ilişkiler mevcuttur? Bu tehlikeli gidişi önlemek için neler yapmak lazımdır? Bu yazıda devlet borçlarının gelişme eğilimi belirlenerek sorunun nedenleri ve etkileri üzerinde ana hatları ile durulacaktır.

I — Devlet Borçlarındaki Artışların Başlıca Nedenleri

Kamu borçlarındaki artışların başlıca nedenlerini şöylece açıklayabiliriz :

Son yirmi yıl zarfında, birçok ülkede, iktisat politikası sorumluları bütçe konusunda gevşek bir davranış içine girmişlerdir. Bütçe açıkları konusunda hükümet yetkililerinin evvelce hissettikleri korku ve kaygılar yerini zamanla adamsendeciliğe terketmiştir. Ekonominin büyüme halinde olduğu dönemlerde bile, bütçe açıklarının haklılığı nedense çeşitli çevrelerde tartışılmamış ve bu durum komuoyunda politik bir muhalefete yol açmamıştır. Hatta bazı iktisatçılar bütçe açıklarını faydalı bir olay olarak değerlendirmişlerdir. Acaba bütçe açıklarını bu derece arttıran başlıca faktörler nelerdir? Yirmi yıldır hükümetlerde geçerli olan zihniyet devletten beklenen istekleri arttırmış, asgari geçim seviyesi, istihdam yaratılması, gelir dağılımı gibi konularda devletin

çözüm getirmesi istenmiştir. Kamu mal ve hizmetlerine büyük ölçüde subvansiyonlar verildiği için düşük fiyatlarla halka satılması esas kabul edilmiş, bu durum tüketici talebini giderek arttırmıştır. Bu hizmetlerin kalitesini iyileştirmek için hükümetler daha çok masraf yapmışlardır. Halk, sağlık, ulaştırma, haberleşme gibi hizmetleri bedava veya çok ucuza elde etmeyi doğal bir hak olarak görmeye başlamıştır. Kamu hizmetlerinin maliyetleri ile düşük tespit edilen fiyatlar arasındaki fark, bütçeler üzerinde giderek artan mali bir yük oluşturmaya başlamıştır.

Kamu hizmetlerinden yararlananların geniş bir kitle oluşturmasına mukabil bu politikaya karşı olanların küçük bir azınlık teşkil etmesi, politik baskılara karşı direnme gücünü azaltmıştır. Endüstrileşmiş ülkelerde vergi yükünün artmasına rağmen devlet gelir ve giderleri arasındaki fark giderek büyümüş ve kamu borçları önemli boyutlara ulaşmıştır. Tam istihdam ve sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması gibi ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşmada bütçe politikası temel araç olarak kullanılmıştır. Normal ekonomik dönemlerde bile bütçe açıkları olağan karşılandığından, devlet harcamaları gelirlerin çok üzerinde seyretmiştir.

Kamu borçlarının artışında özel bazı faktörler de etkili olmuştur. 1973 yılı sonunda petrol fiyatlarındaki patlama reel gelirlerin azalmasına sebebiyet vermiş ve yoğun enerji kullanan bazı sektörlerde şimdiye kadar görülmemiş bir krizin doğmasına yol açmıştır. Gelişmiş ülkelerde birçok hükümet, böyle bir durumda alınması gerekli acı tedbirleri almaktan kaçınarak daha fazla borçlanmak suretiyle

krizden çıkılabileceği inancına sapanmışlardır. Kamunun giderek artan finansman ihtiyacı parasal genişleme yoluyla veya iç ve dış borçlanmalarla karşılanmaya gayret edilmiştir.

Bu politikaların uygulanması sonucunda, esasen 1950'lerden sonra artma eğiliminde olan enflasyon oranları, 1973'den sonra hızla yükselmeye başlamıştır. Enflasyondaki artışlar reel faiz oranlarını ve devlet borçlarının GSMH içindeki payını geçici olarak düşürmüştür. Birçok hükümet, bu geçici düşüşe bakarak, borçlanmanın zararlı olmadığı ve devam edilebileceği gibi yanlış bir kanaat sahibi olmuştur. Oysa fertler artan enflasyon karşısında davranışlarını değiştirerek sabit faizli uzun vadeli plasmanlar yerine aktiflerini kısa vadeli, değişken faizli alanlarda değerlendirmeye başlamışlardır. Bunun sonucunda reel faiz oranları yükselme yönünde bir eğilim içine girmiştir. 70'li yılların ortalarına doğru kısıtlayıcı parasal politikaların endüstrileşmiş ülkelerin bazılarında uygulanmaya konulması, faiz oranlarındaki artışı daha da hızlandırıcı etki yapmıştır. Bu süreç ekonomik kalkınmayı yavaşlatmış, işsizlik oranını şaşırtıcı düzeylere yükseltmiştir.

1960'lı yıllarda gerçekleştirilen yüksek büyüme hızları, maliyeti yüksek sosyal harcamaları bir süre desteklemişse de, 1973'den sonra artan ekonomik bunalım bu tür harcamaların finansmanını imkânsız hale getirmiştir.

II — Bütçe Açıkları ile Borçların Büyümesi Arasındaki İlişki

Yakın zamanlara kadar bütçe politikasının ekonomik etkileri konusundaki analizler bütçe açıkları üzerinde

yoğunlaştığı halde, borçların giderek büyümesi olgusu üzerinde nedense durulmamıştır. Bütçenin konjonktürünün değişmesine uygun olarak, ekonominin büyüdüğü dönemlerde fazlalık, gerilediği dönemlerde açık vereceği, dolayısıyla birbirini kompanse edeceği şeklinde bir görüş egemen olmuştur. Devlet borçlarının GSMH'ya olan oranının ise ekonominin büyüdüğü dönemlerde düşeceği, gerileme dönemlerinde ise artacağı kabul edilmiştir. Nitekim İkinci Dünya Harbi döneminde ve 1970'li yılların ortalarında, ABD'de, bütçeler her yıl büyük oranda açık verdiği halde, toplam kamu borçlarının GSMH içindeki payı azalmıştır. Oysa zaman içinde görülmüştür ki, bütçe açıkları konjonktürel dalgalanmalar yerine yapısal nedenlerle yükseldiğinde ekonomik büyüme yavaşlamakta, reel faiz oranları ise yükselme eğilimi içine girmektedir. Böyle durumlarda bütçe açıkları seneden seneye büyümekte, kamu borçlarının GSMH içindeki payı artış göstermektedir. Bütçe açıkları ve reel

faiz oranları arttıkça kamu borçlarının GSMH içindeki payı giderek daha hızlı oranda yükselmektedir. 1970'li yılların ikinci yarısında böyle bir durum bütün sanayileşmiş ülkelerde kendini göstermiştir.

III — Kamunun Aşırı Biçimde Borçlanması

Devlet borçlarındaki patlama sadece bazı ülkelere münhasır bir olgu değildir. 1974 ile 1983 yılları arasında, bütün gelişmiş ülkelerde, devlet borçlarının GSMH içindeki payı hızla artmıştır (Tablo 1).

7'ler grubu diye adlandırabileceğimiz sanayileşmiş ülkelerde bu oran 1974'de % 22 iken 1983'de % 41 olmuştur. Bazı ülkelerde bu artış çok hızlı olmuştur. Nitekim Japonya'da bu oran % 12.2'den % 53'e, İtalya'da % 45.3'den % 79'a, Kanada'da % 16.3'den % 35.5'e yükselmiştir. ABD'de bu oran, 1981 yılına kadar % 28 dolayında iken, daha sonra yükselme eğilimi içine girerek 1983'de %

TABLO 1
Devlet Borçlarının GSMH veya GSYİH içindeki Oranı

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Fdr. Almanya	7,0	10,0	11,5	12,8	13,9	14,7	15,6	17,7	19,3	20,4
Kanada	16,3	17,5	17,7	20,1	23,9	24,8	27,6	27,7	31,3	35,5
A.B.D.	24,5	28,2	29,5	29,4	28,6	27,2	28,0	27,9	32,2	35,5
Fransa	15,7	16,4	15,3	15,1	15,8	15,7	15,9	16,7	19,8	22,3
İtalya	45,3	53,1	51,8	54,8	62,2	62,3	61,9	65,4	70,9	78,9
Japonya	12,2	15,8	20,0	25,2	30,8	35,5	40,8	44,7	48,0	52,5
İngiltere	34,5	32,1	34,8	36,7	36,7	35,5	33,9	37,9	37,9	38,3
Belçika	39,0	40,0	40,3	43,2	46,1	49,7	56,2	67,3	79,0	89,4
Danimarka	-1,7	4,5	8,4	13,2	18,2	24,7	33,7	45,9	59,2	68,7
İrlanda	65,0	73,4	79,2	77,9	82,1	88,5	90,5	97,8	106,9	118,9
Yeni Zelanda	41,5	47,6	44,6	48,5	50,4	49,1	47,7	49,4	58,4	62,6
Hollanda	21,7	22,3	22,9	22,4	24,4	26,8	29,9	34,0	39,4	46,0
İsviçre	18,3	18,9	17,1	18,4	21,5	25,9	32,5	39,0	45,8	52,0

36'ya çıkmıştır. Sanayileşmiş bazı küçük ülkelerde bu artışın daha hızlı olduğu görülmektedir. Nitekim 1974 ile 1983 yılları arasında Belçika'da 50 puan, Danimarka'da 70 puan, İrlanda'da 54 puan, İsveç'te 35 puan artış olmuştur. Bu oranların hesabında sadece devlet borçları esas alınmış, kamu sektörünün (KİT'ler) tümü hesaplara dahil edilmemiştir. Bunlar da eklendiğinde söz konusu oranların çok daha yükseleceği tabiidir.

Devlet borçlarının büyümesi ve reel faiz oranlarının artışı, faiz ödemelerinin bütçe harcamaları içindeki payının giderek yükselmesine yol açmıştır. 7'ler grubu dediğimiz ülkelerde bu oran, 1974'de % 1.3 iken 1983'de üç kat artarak % 4.1'e yükselmiştir. Bu oran ortalama olarak İrlanda'da % 11, İtalya'da % 9, Belçika'da % 7 dolayındadır. Kanada, ABD, İtalya gibi ülkelerde devlet harcamalarının % 14'ünün borç faizlerine ayrıldığını görüyoruz (Tablo 2).

Faiz ödemelerinin giderek artması bütçe açıklarını büyüterek konu-

nun gelecekte de çözümünü imkânsız kılmaktadır. Devlet borçlarının büyümesi, bütçe açıklarını ve reel faiz oranlarını yükseltmekte, faiz ödemelerinin artmasına yol açmakta, bu da tekrar bütçe açıklarını artırarak kısır bir döngünün ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir

IV — Aşırı Borçlanmanın Etkileri

Devlet borçlarının artışı ekonomi üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır :

Birinci etki faiz oranları üzerinde olmaktadır. Bütçe açıklarını kapatmak için devlet çıkardığı tahvillerin faiz oranını yükseltmek zorunda kalmaktadır. Faiz oranlarının yükselme eğilimi içine girmesi, faiz ödemelerinin bütçe harcamaları içindeki payını yükseltmekte, bu durum bütçe açıklarını arttıran bir neden olmaktadır. Faiz oranlarının artışı yatırım ve tüketim harcamaları üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bütçe açıklarının artması ve devlet borçlarının bü-

TABLO 2
Devlet Harcamaları İçinde Faiz Ödemelerinin Payı (%)

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Fdr. Almanya	3,2	3,3	4,2	5,0	5,0	5,5	6,5	7,7	9,0	10,8
Kanada	10,4	10,5	11,7	11,6	13,1	15,3	16,2	19,1	19,4	18,4
A.B.D.	8,0	7,6	8,6	8,5	9,4	10,5	11,2	13,3	14,0	14,6
Fransa	2,6	4,1	4,0	4,2	4,2	4,9	4,8	6,7	6,3	8,7
İtalya	4,2	5,8	7,6	12,5	13,0	14,3	14,5	16,4	16,7	17,3
Japonya	4,4	5,4	7,1	8,6	9,6	11,1	13,3	15,1	16,4	18,0
İngiltere	6,8	6,0	7,4	8,5	8,8	9,1	9,6	10,4	10,6	10,3
Belçika	...	6,8	7,1	7,5	7,6	8,8	10,7	13,0	16,0	16,8
Danimarka	1,4	1,5	1,9	3,7	3,4	6,1	7,1	9,3	11,1	13,4
İrlanda	8,5	9,7	11,3	12,3	12,8	13,0	14,0	14,1	16,8	18,2
Yeni Zelanda	6,2	5,8	7,5	7,8	8,3	10,0	9,8	10,7	11,6	14,2
Hollanda	4,2	4,3	5,3	5,5	4,9	5,3	5,2	6,2	7,5	9,0
İsveç	3,0	3,6	3,2	5,8	6,2	6,3	9,3	12,1	15,6	16,6

yümesi, döviz kurları, dış ticaret dengesi ve fonların akışı üzerinde de etkili olmaktadır. Bu gelişmelerin enflasyon üzerinde olumsuz etkiler yarattığı kuşkusuzdur. Şimdi bu söylediğimiz etkileri iki ana grupta toplayarak incelemeye çalışalım.

A. Aşırı Borçlanmanın Ülke İçindeki Ekonomik Etkileri :

70'li yılların sonunda enflasyonu kontrol altına almak giderek zorlaşmıştı. Enflasyonist gidişi durdurmak için kısıtlayıcı moneter önlemler almak gerekiyordu. Bu önlemlerin faiz oranı ve enflasyon üzerinde ek olumsuz etkileri olmuştur.

Bütçe açıklarının kapatılması için kamu borçlanmasına başvurulması, özel kesimin borçlanma kapasitesine sınırlamalar getirmiştir Burada önemli olan sorun hangi tür özel borçlanmanın kısıtlandığıdır. Özel sektörün tüketim harcamalarına dönük borçlanmasının kısıtlanması söz konusu ise, bundan fazla kaygı duymamak gerekir. Fakat tüketim harcamalarının yatırım harcamalarına kıyasla faize karşı daha az duyarlı olduğu unutulmalıdır. Oysa faiz oranlarına karşı hassas olan yatırım harcamalarının istihdam ve ekonomik büyüme bakımından en yararlı harcamalar olduğu bilinmektedir. Bu durumda ekonomik büyümenin yavaşlaması, reel gelirlerin düşmesi gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşmaktadır.

Dışardan borçlanma yapılmaması halinde özel kesimin borçlanması ülkenin tasarruf düzeyine bağlı olacaktır. Eğer bir ülkenin tasarruf oranı düşükse, kamu borçlanmasının özel kesim aleyhine gelişmesi, yatırımları durağanlaştırarak sorunun daha da zor bir açmaza girmesine yol açacaktır. Bir ülkede menkul değer sahip-

leri parasal genişlemenin devam edeceğine inanıyorlarsa, ellerindeki uzun vadeli tahvilleri değiştirerek kısa vadeli tahvillere dönüştüreceklerdir. Bunun faiz oranları ve ekonominin geleceği üzerinde olumsuz ek etkiler yaratacağı kuşkusuzdur. Borçlanma miktarı arttıkça, finans piyasaları değişimlere karşı daha fazla hassas hale gelmektedir. Son yıllarda kısa vadeli tahvillerin toplam borçlar içindeki oranının yükseldiği dikkati çekmektedir.

Bazı ülkelerde kamu borçlarının yükünü hafifletmek için enflasyona başvurulduğu görülmekte ise de bunun tehlikeli ve geçici bir çözüm olduğu unutulmamalıdır. Kamu borçlarının finansmanının devletin kredi piyasasına olan müdahalelerini arttırarak mali piyasaların serbestçe işlemesini engellediği, dolayısıyla kaynak dağılımını bozduğu görülmektedir. Ticaret Bankaları ve Sigorta Kurumları giderek daha fazla devlet tahvilini almak zorunda kaldıklarından, bunun bir maliyeti olduğu, dolayısıyla ekonomik büyümenin yavaşladığı gözden uzak tutulmamalıdır.

B. Aşırı Borçlanmanın Uluslararası Sonuçları :

İç borçlar ve dış borçların artışının ekonomide farklı etkiler yarattığını biliyoruz.

Giderek artan iç borçların kambyo kuru ve ödemeler dengesi üzerinde olumsuz etkileri vardır. Bu gelişmeler, bütçe açığının doğurduğu toplam talep genişlemesinin ithalatı artırıcı etkilerinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte bazı ülkelerde bütçe açıklarının yarattığı faiz oranlarındaki yükselmelerin dış sermayeyi ülkeye çekerek kambyo kurlarını iyileştirdiği görülmektedir Döviz kur-

larında görülen bu değerlenmenin, o ülkenin ihracatını köstekleyerek ithalatını teşvik etmesinin, ihracata yönelik endüstriler ile ithal ikamesine dayalı sektörlerde iş kayıplarına yol açmasının, kamuoyunda korumacılık eğilimlerinin tekrar güçlenmesi gibi sonuçları olmaktadır. Diğer taraftan büyük ölçüde borçlanmış gelişmekte olan ülkelerde faiz oranlarındaki yükselmeler, dış borç servisi yükünün artmasına sebebiyet vermektedir. Burada bir noktayı unutmamak gerekmektedir. İç borç ödemeleri gelirin bir gruptan diğerine yeniden dağılımını değiştirdiği halde, dış borç ödemeleri bir ülkenin toplam reel gelirinin azalmasına yol açmaktadır. Ancak dış borçlanmanın iyi kullanıldığı takdirde, ülkenin üretim ve gelirini arttırabildiği, buna mukabil iç borçlanmanın özel kesimden devlete bir kaynak transferi niteliğinde olduğu unutulmalıdır.

V — Türkiye'de Devlet Borçlarının Gelişmesi :

Memleketimizde devlet borçlarının iç ve dış borçlar olarak ayrıntılı bir analizi yapılmış değildir. Bu konu-

da istatistik donelerin bulunmayışı, sorunun burada yeterli derinlikte incelenmesini engellemektedir. Biz burada iç ve dış borçların GSMH içindeki oranının son beş yıl içindeki gelişmesine bakarak bazı sonuçlar çıkarmaya gayret edeceğiz.

İç borçlarda görülen artış eğilimi, 1984 yılı hariç, sürmektedir. 1984 yılında görülen düşme, konsolide borçlarındaki tahkimden ileri gelmektedir. 8 Şubat 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan «Bazı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Borçlarının Tahkimi Hakkında 2974 Sayılı Kanun» uyarınca çeşitli kamu ve kuruluşlarının 31.12.1983 tarihinde birbirine olan borçları Hazinece devralınmak suretiyle tahkime tabi tutulmuş ve Merkez Bankası bilançosunda aktifleştirilmiştir. Tahkime tabi tutulan borç tutarı 2 trilyon 417 milyar liradır. Tahkim yoluyla sağlanan iyileşmenin, borçların gelecek yıllara yayılmasını sağlayan yasal bir operasyondan ibaret olduğu, bu bakımdan suni bir önlem olduğu düşünüldüğünde, kamu iç borçlarındaki artış eğiliminin sürdürdüğü ileri sürülebilir. Dış borçlardaki artış eğilimi iç borçlardakinin aksine, 1984 yılında ani bir sıçrama göster-

TABLE 3
Türkiye'de İç ve Dış Borçların Gelişimi

Yıllar	İç Borçlar (Milyon TL)	Dış Borçlar (Milyon ABD Doları)
1980	530.149	15,163
1981	846.111	15,557
1982	1.157.574	16.183
1983	1.633.136	16.821
1984	822.490	19.932

Kaynak : T.C. Merkez Bankası 1984 Yıllık Raporu.
İç Borçlar : Sh. 129 Tablo 39;
Dış Borçlar : Sh. 117 Tablo 24.

miştir. Uluslararası kıyaslamalarda kullanılan iç ve dış borçların GSMH içindeki payındaki gelişmeler «Tablo 4»de gösterilmiştir.

Devlet borçlarının GSMH'ye oranını son beş yıllık dönemde hızlı artışlar göstermeye başlamıştır. Özellikle dış borçlardaki artış eğilimi kaygı verici boyutlardadır.

İç borçlanmaya gelince; 1984 yılında Devlet altı tertip halinde 225 milyar liralık iç borçlanma tahvili, beş tertip halinde 794 milyar liralık Hazine bonosu ihraç etmiştir. Sene sonu itibariyle iç borçlanma tahvillerinin 194,5 milyar lirası, Hazine bonolarının ise 460,6 milyar liralık kısmı satılmıştır (Merkez Bankası 1984 Yılı Raporu Sh. 58-59). Özellikle Hazine bonolarının kısa vadeli (bir ay, iki ay, üç ay) ve yüksek faizli (% 53-54) olması, borçlanmanın sağlıklı bir şekilde yapılmadığını göstermektedir. Kısa vadeli devlet borçlanmasının kaydi para yaratmak suretiyle para stokunu arttırdığı dolayısıyla enflasyonist baskılar yarattığı bilinmektedir. Ayrıca uygulanan yüksek faizlerin ekonomide faiz oranlarının yüksek düzeyde sabit kalmasına yol açtığı unutulmamalıdır.

V — SONUÇ

Devlet borçlarındaki patlama iktisat politikası sorumlularını zor seçimler önünde bırakmaktadır. Fakat bu seçimlerden kaçınmak veya ertelemek imkânsızdır. Faiz ödemelerinin bütçe harcamaları içindeki payı arttırça, açığı kapatmak için ya diğer bütçe harcamalarını kısmak ya da yeni vergiler koymak gibi iki yoldan birini seçmek gerekmektedir. Borç faizleri arttıkça, diğer masraflardan yapılacak kısıntı veya konulacak yeni vergilerin ağırlığı o ölçüde artacaktır. Bütçe harcamalarını kısmak veya yeni vergileri yürürlüğe koymak iktidarlar için kolay önlemler değildir. Ancak gecikme sürdükçe hastalık ciddiyetini arttırmakta, dolayısıyla yapılacak tedavinin gerektirdiği önlemler daha sert bir hale gelmektedir. 80'li yılların ekonomik gerçeklerinin ışığında hükümetler bütçelerini yeniden gözden geçirmelidirler. Bu gerçekler 60'lı yıllardakinden çok farklı niteliktedir. Bu gözden geçirmede hiçbir masraf kalemi dokunulmaz olarak düşünülmemelidir. Bütün harcamalar maliyet/fayda oranlarına göre yeniden sınıflandırılmalıdır.

TABLO 4
Türkiye'de İç ve Dış Borçların GSMH İçindeki Payı

Yıllar	İç Borçlar/GSMH (%)	Dış Borçlar/GSMH (%)	Toplam Devlet Borçları/GSMH (%)
1980	11.95	31.45	43.40
1981	12.71	32.52	45.23
1982	13.25	35.38	48.63
1983	14.14	40.78	54.92
1984 (T)	4.48	47.38	51.86

Kaynak : T.C. Merkez Bankası 1984 Yıllık Raporu.

Tablo 24 - 39'dan yararlanılarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Bütçe gelirleri bakımından da aynı özen gösterilmeli, kamu hizmeti fiyatları ile vergi gelirleri dikkatle gözden geçirilmelidir. Geçici ve kısa vadeli çözümlerin derde çare olamayacağı gözden uzak tutulmalıdır. Son yıllarda bazı ülkelerde enflasyonun düşürülmesi yönünde oldukça başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Fakat devlet borçlarındaki artışlar bu alanda elde edilen sonuçları boşa çıkarabilir. Moneter istikrar önlemleri eşliğinde yürütülen sağlam bir bütçe disiplini, bu konudaki başarının tek çözümüdür. İzlenecek gevşek bir para ve bütçe politikası, 1920 Almanyası ile 1930'lar ABD'sinde vuku bulan

patlamaları yeniden gündeme getirebilir. Devamlı ekonomik büyüme, ancak istikrarlı bir para politikası ve sağlam bütçe disiplini uygulandığı takdirde gerçekleştirilebilir. Ancak bu politikalar, enflasyonist beklentileri kırarak faiz oranlarını düşürür ve devlet borçlarının yükünü taşıyabilir düzeye indirir.

Yararlanılan Kaynaklar

- «Financement du déficit butgétaire et control monétaire», Série Etudes monétaire de L'OCDE, 1982.
- J.C. Chouraqui et R. Price, Les déficit du secteur public, revue économique de OCDE, Temmuz 1983.
- IMF Bulletin, 10 Eylül 1984.

Bugüne kadar kredileriyle
yüzbinlerce aileyi
ev sahibi yapan tek banka

TEKBANK

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI**

Konut ve İşyerlerinde

E.C.A

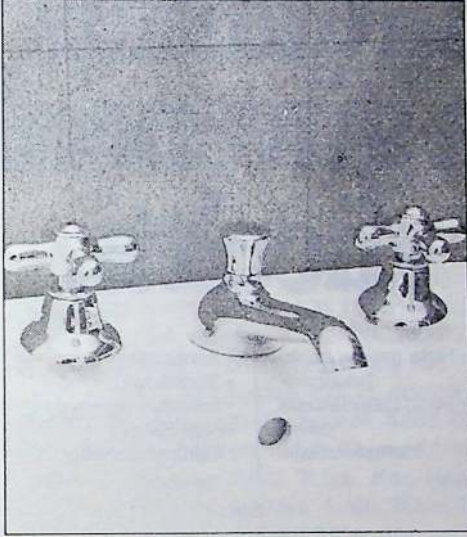
**Kullananlar Birer
Yatırım Uzmanıdır**

E.C.A

Ülkemizde ister klasik, ister modern, banyo ve mutfak armatürü denince akla gelen ilk isim...

E.C.A.: Üstün kalite, üstün estetik...E.C.A.:

Zengin çeşit...E.C.A.: Kesin güvence...

E.C.A.®

GENEL DAĞITIM **ELMOR**

Tütünbank'ı ona güvenenler yüceltti.

Hızla gelişen banka
Tütünbank,
çok yönlü çalışmalarıyla
daima
hizmetinizdedir.

- Bankacılık
- Sigortacılık
- Sermaye piyasası hizmetleri
- Altın Satışı
- Kültürel hizmetler

Tütünbank
"bankanız"

Sermaye Piyasası

Doç.Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

HİSSE senedi fiyatlarındaki artışın Haziran ayında da devam etmesi ile Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi 1.69 puan yükselerek 210.89'a ulaştı. Ay içinde 13 hissenin değeri artarken yedi hissede düşme görüldü. Akçimento 450 TL artarak 4.100 TL'ye, Anadolu Cam 100 TL artarak 2.400 TL'ye, Çelik Halat 300 TL artarak 2.800 TL'ye, Çukurova Elektrik 150 TL artarak 4.750 TL'ye, Gübre Fabrikaları 200 TL artarak 2.700 TL'ye, Hektaş 400 TL artarak 8.400 TL'ye, İzocam 150 TL artarak 4.250 TL'ye, Kordsa 100 TL artarak 3.200 TL'ye, Olmuksa 500 TL artarak 4.000 TL'ye, Sifaş 300 TL artarak 8.800 TL'ye yükseldiler. Diğer taraftan Good Year 1.500 TL düşerek 10.500 TL'ye, Kartonsan 800 TL düşerek 1.400 TL'ye, Kav 1.500 TL düşerek 5.000 TL'ye, Koç Holding 1.000 TL düşerek 2.000 TL'ye, Koruma Tarım 300 TL düşerek 1.400 TL'ye, Rabak 300 TL düşerek 1.300 TL'ye, Şişe Cam 500 TL düşerek 1.000 TL'ye, Uniroyal 100 TL düşerek 1.000 TL'ye indiler.

Değerleri artan hisselerde, bu artışın nedeni sermaye artırımı ve bedelsiz hisse dağıtılacağı bekleyişinden kaynaklanırken, değeri düşen hisselerde düşme, kârpayı dağıtımının gerçekleşmesi veya sermaye artırımının tamamlanmış olmasından ortaya çıkmıştır. Kartonsan, sermayesini 1/2 oranında bedelli ve 1/6 oranında bedelsiz hisse vererek 3 milyar TL'den 5 milyar TL'ye Koç Holding de 1/3 oranında bedelli ve 1/3 oranında bedelsiz olarak 4,5 milyar TL'den 7,5 milyar TL'ye yükseltmiştir.

Sermaye artırımı, önceki yazılarımızda da belirttiğimiz gibi yoğun bir şekilde devam etmektedir. Her yıl yeniden değerlendirme yapabilme imkânının getirilmiş olması, özellikle bedelsiz hisse verme yoluyla yapılacak sermaye artırımlarına bir devamlılık kazandırmış bulunmaktadır. 1984 yılı bilançolarında, şirketlerin yeniden değerlendirme fonları, bazılarında önemli tutarlara ulaşmaktadır.

1985 Yılıının İlk Yarısında Çeşitli Alanlara Yapılan Yatırımların Verimleri

1985 yılının ilk altı ayı tamamlandığında, bu süre içinde çeşitli alanlara yapılmış olan yatırımların verimleri aşağıda ele alınmaktadır. 1985 yılı başında pa-

rasını belli alanlara yatırmış olan bir kimse altı aylık süre içinde farklı verimlerle karşılaşmış olacaktır.

Çeşitli Alanların Verimleri

	6 Aylık Verim (%)
Banka mevduatı : 3 aylık	25.27
Banka mevduatı : 6 aylık	23.40
Hazine bonusu	26
Devlet tahvili	25
Özel sektör tahvili	25
Hisse senedi	18.1
Cumhuriyet altını	26.6
Döviz : Dolar	24.1
Döviz : D. Mark	27.0
Köprü ortaklığı senedi : A tertibi	23.38
Köprü ortaklığı senedi : B tertibi	20.82

Parasını yılbaşında üç ay vadeyle bankaya yatıran ve bunu üçüncü ayın sonunda yenileyen bir kimsenin sağlayacağı verim % 25.27, altı ay vadeyle yatıran kimsenin verimi ise % 23.40 olmaktadır. Yılbaşında Hazine bonusu alan bir kimse % 25-27 arasında bir verim sağlarken, devlet tahvili almış olan % 25'lik bir verimle karşılaşmaktadır. Özel sektör tahvili almış olan ise, satın aldığı bankerlik kuruluşuna göre yaklaşık % 25'lik bir verim sağlamış olacaktır. Genellikle tahviller bir yıl gibi daha uzun süreler için satıldığından, altı aylık verim farklılık gösterebilecektir. 1985 yılı başında parasını hisse senetlerinden oluşan bir portföye yatıran kimse ise söz konusu süre içinde hisselerin prim yapmasından ve elde edeceği kârpaylarından toplam % 18.1'lik bir verimle karşılaşacaktır. Bu verimin % 13.72'lik kısmı kârpayı veriminden, başka bir deyişle hisse senedi portföyünün elde tutulduğu süre içinde sağlanan kârpaylarından ve % 4.35'lik kısmı ise hisselerin altı aylık süre içinde değer kazanmasından kaynaklanmış olmaktadır. Yılbaşında parasını Cumhuriyet Altını'na bağlamış olan bir kimse, altının 30.000 TL'den 38.000 TL'ye çıkması ile % 26.67 oranında bir verim elde edecektir. Dolar alıp, bunu elinde tutmuş olan % 19.2, yıllık % 8 faiz oranı üzerinden bankaya yatırmış olan % 24.1, D. Mark alıp elinde tutmuş olan % 23.2, yıllık % 6 faiz oranı üzerinden bankaya yatırmış olan % 27 oranında verim sağlamış olacaktır. Bu arada Köprü gelir ortaklığı senedi almış olan bir kimse ise aynı dönem içinde A tertibi senetten % 23.38 ve B tertibi senetten % 20.82 oranında verimle karşılaşmaktadır.

1985 yılının ilk beş ayında İstanbul Ticaret Odası'nın Toptan Eşya Fiyat İndeksi'nin % 12.2 arttığı ve bu trend ile Haziran sonunda enflasyon hızının % 21.8'e ulaşabileceği, hatta aşabileceği ve diğer enflasyon göstergelerinin altı aylık süre içinde % 23-24 seviyelerinde olduğu gözönünde tutulursa, yukarıda ele alınan yatırımların reel verimlerinin bir kısmında negatif olabileceği açıktır. Bu durumda, üç aylık banka mevduatı, Hazine bonusu, tahvil, altın ve döviz enflasyon hi-

zının üzerinde verim sağlarken, diğerleri bunun altında verim sağlamış olmaktadır.

1985 yılının ikinci yarısı ve 1986 yılı için, en cazip yatırımın ne olabileceğini tahmin etmek, enflasyon hızı ve bunun sonucunda faiz oranlarındaki gelişmelere bağlı olacaktır. İkinci altı aylık dönemin de birinciye benzemesi veya enflasyon hızında önemli bir düşme olmaması halinde aynı verimlerle karşılaşmak doğal olacaktır.

Bazı Gelişmeler :

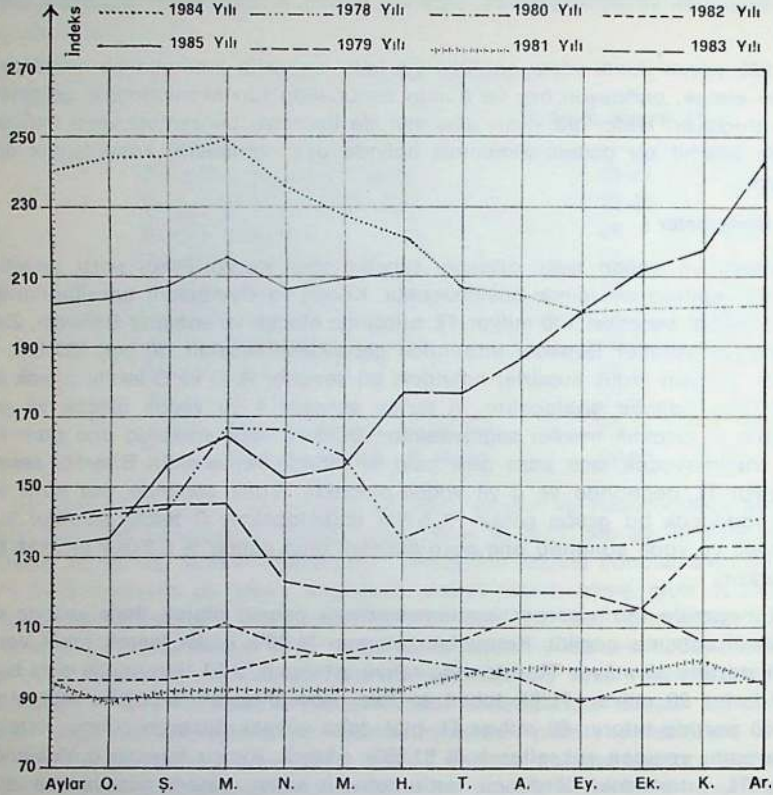
Köprü ve Keban gelir ortaklığı senetlerinden sonra, ikinci parti senetlerin satışına Temmuz ayı içinde başlanacaktır. Keban ve Oymapınar barajlarının grup gelir ortaklığı senetleri 100 milyar TL tutarında olacak ve satışı İş Bankası, Ziraat Bankası ve Vakıflar Bankası tarafından gerçekleştirilecektir. 50 bin, 100 bin, 500 bin ve 1 milyon liralık kupürler halindeki bu senetler A, B ve C tertibi olmak üzere üç grup halinde satılacaktır. A tertibi senetler 4 yıl vadeli olacak ve geliri % 20.6'sına ortaklık imkânı sağlayacaktır. Bunlara vade sonunda ana para ödemesi yapılmayacak, ana para gelir payı ile birlikte verilecektir. B tertibi senetler 20 milyar TL değerinde ve 3 yıl vadeli olacaktır. Vade sonunda ana para ödemesi yapılacak bu gruba gelirin % 5.6'sı dağıtılacaktır. C tertibi senetler ise 4 yıl vadeli ve vade sonunda ana para ödemeli olup gelirin % 5.3'üne ortaklık sağlayacaktır.

Ekonomide faizin serbestleştirilmesinde ilk aşama olarak ihale yoluyla devlet tahvili satışına geçildi. Kamu bankalarının % 48'e kadar inerek teklif verdikleri ilk partide 33 milyar TL tutarında tahvil ortalama % 51.19 oranı ile alıcı buldu. İkinci hafta 20 milyar TL'lik tahvil ile faiz oranı düşerek % 50.88'e indi. Ancak üçüncü partide tutarın 60 milyar TL gibi daha yüksek düzeyde olması, ortalama faiz oranını yeniden yükselterek % 51.55'e çıkardı. Ayrıca bayram arifesinde 45 milyar TL tutarındaki dördüncü tertip tahvilin satışı, yeterli düzeyde ve düşük faizle alıcı olmaması nedeniyle iptal edildi. Böylece, bir aylık uygulama faiz oranlarının % 50'nin altına indirme çabaları açısından başarısızlıkla sonuçlandı.

Taşındık!..

Okurlarımıza ve Abonelerimize Duyuru :

Derginizin İdare Merkezi, yıllardır faaliyette bulunduğu yerden taşınmak zorunda kalmıştır. Yeni adresimiz şöyledir : «Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak No. 6, Kat 2; Sultanahmet - İstanbul». Marmara Üniversitesi Rektörlük binasının sırasında, soldan üçüncü sokaktayız. Bize ulaşmak için fazladan 700 metre yürüyecek, fakat 24 basamak eksik çıkacaksınız. Sizi yeni adresimize bekliyoruz.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11	202.78
Şubat	96.11	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	243.77	207.73
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	220.66	210.89
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	93.18	97.63	106.22	176.40	207.07	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	198.36	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63	200.20	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	200.44	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03	202.10	

Sıra No.	Kuruluşun İsmi	Keyfi Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı				Dağıtılan Kâr Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)		
				1981 (Milyon TL)	1982 (Milyon TL)	1983 (Milyon TL)	1984 (Net)	1982 (Net)	1983 (Net)	1984	Nisan 1985	Mayıs 1985	Haziran 1984	Haziran 1985
1	AKİMENTO	630	630	533,8	318,2	180	50	50	20	4.000	3.200	3.750	4.200	
2	ALTAS	336	336	125,2	70,1	110	15	50	60	1.500	1.300	1.300	1.300	
3	ANADOLU CAM	1.750	1.750	1008,5	772,5	733	—	100	100	3.400	2.300	2.300	2.400	
4	AROMA	500	500	z (78,7)	z	z	—	z	—	900	800	800	800	
5	ASLAN CEMENTO	5.602,3	5.602,3	z (668,5)	z (668,5)	124	—	z	—	800	800	800	800	
6	BAGFAŞ	4.000	4.000	3505,5	1880	2623	60	65	75	3.600	3.300	2.900	2.300	
7	BASTAS	270	270	830,7	171,9	223	65	30	40	4.400	4.000	3.800	3.800	
8	BAYI ANADOLU CEMENTO	75	75	3245,6	1044	1746	1400	430	740	28.000	45.000	55.000	60.000	
9	BURSA CEMENTO	567	567	1176,7	472,7	561	75	85	35	10.000	4.500	4.500	4.500	
10	CELİK HALAT	1.080	1.080	1770,4	1.095,4	1211	2.700	333	100	2.700	3.000	2.500	2.800	
11	CİMSA	1.440	1.440	423,3	2062,7	710	17,2	387,7	145	20.000	1.900	1.900	1.900	
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	1.200	1.200	3326,6	685	1228	130	300	105	2.000	4.250	4.600	4.750	
13	EÇZACIBAŞI YATIRIM H.	800	800	275,4	215,6	339	32,5	30	30	1.200	1.150	1.150	1.150	
14	EİGE GÜBRE	800	800	1231,5	1045,7	1209	—	30	40	4.000	3.400	3.000	3.000	
15	GÜBRE FABRİKALARI	1.400	1.400	1970	1323	—	70	60	60	2.400	2.500	2.500	2.700	
16	GÜDD YEAR	486	486	2421,4	1293,7	1438	250	800	150	6.000	12.000	12.000	10.500	
17	HEKİMAŞ	600	300	1365,1	687,8	1086	241,3	84	140	5.750	7.750	8.000	8.000	
18	İZOCAM	607,5	607,5	765,3	550,7	656	96	170	60	6.000	4.000	4.100	4.250	
19	KARTONSAN	3.000	3.000	2979,4	925,5	1173	56	120	110	6.400	2.200	2.200	1.420	
20	KAV	240	240	507,4	483,7	618	110	500	300	18.000	6.500	6.500	5.000	
21	KOC HOLDING	4.500	4.500	3645	1404,4	2398	42,5	150	150	7.000	3.000	3.000	2.000	
22	KOC YATIRIM	5.000	2.000	807,2	438,7	558	56	50	50	1.300	1.000	1.000	1.000	
23	KORDSA	3.755	3.755	4307	2015	3112	50	179	260	4.200	3.000	3.110	3.200	
24	KORUMA TARIM	1.575	1.575	922,5	1351,2	1173	32,5	110	80	2.200	1.700	1.700	1.400	
25	LASSA	10.800	10.800	4495	993,1	1589	20	10,1	20	1.800	1.300	1.300	1.370	
26	MAKİNA TAKİM	3.000	750	11,4	15,3	96	d	15	15	1.800	1.100	1.100	1.420	
27	MENSUCAT SANTRAL	3.844	3.844	1280,3	133,7	134	23	d	—	1.000	1.100	1.200	1.350	
28	NABAS	6.000	4.000	1294	109,9	634	25	6,0	—	1.700	1.100	1.200	1.250	
29	NIH CEMENTO	786,5	786,5	912,7	82,5	170	50	444	170	27.500	5.000	5.000	5.000	
30	OLMUK	600	600	983,9	56,1	—	90	10	—	2.600	2.900	3.500	4.000	
31	OTOSAN	4.440	2.500	—	1118,4	625	—	84	4	1.900	1.300	1.300	1.300	
32	PİMAS	2.500	2.500	28,5	71,8	34	138	22	8	1.200	1.150	1.150	1.150	
33	PİLASTİFAY	54	54	—	134,9	202	80	125	150	6.250	6.800	7.000	7.000	
34	POLYLEN	450	450	636,2	1367,3	945	40	300	200	15.000	6.500	6.500	6.500	
35	RABAK	6.000	2.800	873	519,7	815	30	60	50	1.600	1.400	1.400	1.300	
36	SARUŞSAN	5.000	2.625	286	832,7	1006	20	195	100	3.250	1.400	1.400	1.400	
37	SIEMENS	1.400	1.400	—	1432,9	1870	105,5	200	160	12.500	6.000	6.500	6.500	
38	SİFAŞ	520	520	1192,1	1377,7	1227	85	400	350	15.500	9.500	8.500	8.300	
39	SUNTA	240	240	—	z (36,6)	b d	—	z	—	9,0	1.000	1.000	1.000	
40	T. SİGE VE CAM FAB	9.000	9.000	2095,6	800,6	850	12,5	104	54	1.450	1.500	1.500	1.000	
41	T. İSTANBUL HOLDING	6.000	6.000	—	275,6	b d	—	z	—	800	900	1.000	1.000	
42	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	3.000	3.000	889,6	z (155,4)	819	13,5	z	—	1.500	1.000	850	850	
43	UNİROYAL	3.600	3.600	z	510,3	453	—	50	40	4.100	1.200	1.100	1.000	

Açıklama: z = Zarar, b, d = Belli Değil; d = Dağıtılmıyor.

dış ticarete hızlı ve kârlı çözüm: Esbank

İthalat ve ihracatla ilgili her türlü sorununuzu hızlı ve kârlı biçimde çözümleyen bir bankanın ihtiyacını duyuyorsunuz.

ESBANK, BU İHTİYACINIZI KARŞILAYACAKTIR.

Çünkü ESBANK, bilgisayar teknolojisiyle donatılmış uzman şubeleri ve dışdünyanın ticaret merkezlerindeki muhabir bankalarıyla size aktif bankacılık hizmeti verir.

ESBANK, sizi yormadan, daha çabuk ve daha çok kazandıran bankadır.

ESBANK

“tedbirli ve kararlı”

Dış Borç Sorunu ve Gelişmekte Olan Ülkeler

DOÇ. DR. BAHRİ YILMAZ

SON iki yıldır süregelen uluslararası dış borç krizi güncelliğini halen korumaktadır. Bilindiği gibi, önce Meksika ve Brezilya'nın, arkasından Arjantin'in dış ödeme güçlüğüyle karşı karşıya kalmaları, gelişmekte olan ülkelere borç veren batılı ülkelerin bankalarında büyük bir endişe yaratmıştır. Ancak borç erteleme işlemleri ve yeniden açılan krediler sayesinde dış borç krizi bir süre daha ertelenmiş oldu.

1984 yılında gelişmekte olan ülkelerin dış borçlarının toplam miktarı yaklaşık 812 milyar dolardır ve 1973'e göre sekiz kat daha fazladır. Aynı yıl içerisinde dünyanın en yüksek borcuna sahip olan on ülkesi ve bunların dış borç tutarları (milyar \$) şöyledir: Brezilya (100), Meksika (96), Arjantin (44), Güney Kore (40), Venezuela (34), Endonezya (25), Filipinler (25), Yugoslavya (20), Şili (18) ve Türkiye (17). Doğu bloku ülkelerinin batılı bankalara olan borçlarının tutarı ise yaklaşık 80 milyar doları bulmaktadır. Bugün özel borçların toplam dış borçlar içerisindeki payı yaklaşık % 70'dir.

Aşırı borçlanmadan kaynaklanan

bu krizin nedenlerine ve çözüm yollarına geçmeden önce, «aşırı borçlanma» kavramına açıklık getirelim: Herhangi bir kimse borçlanmaya karar verdiği zaman, gelirinin üstünde harcama yapmaya kararlıdır. Bu harcamayı da yapabilmesi için, kendine borç verecek kimseyi bulması ve ona anaparayı ve faizini zamanında geriye ödeyeceğine dair güvence vermesi gerekmektedir. Krediyi veren banka açısından bu güvence ortadan kalktığı zaman, aşırı borçlanmadan bahsedilebilir. Burada önemli iki noktayı vurgulamak istiyoruz.

Birincisi, batılı bankaların üzerinde durdukları konu, toplam dış borçların tutarı değil, borçlu ülkelerin anapara ve faizlerini kendi gayretleriyle ve zamanında geriye ödeyebilmeleridir. Eğer, bugün tüm borçlu ülkeler borçlarının tamamını geriye ödeyebilseylerdi, o zaman krediyi veren bankalar açısından önemli sorunlar ortaya çıkacaktı. Belki de böyle bir durumda yapabilecekleri tek şey, ABD piyasasından tahvil almak olacaktır.

İkinci önemli nokta ise, bugün

hiçbir sanayileşmiş ülkenin Merkez Bankası'nın, o ülkenin ulusal veya uluslararası alanda faaliyette bulunan bankalarının iflas etmesine kayıtsız kalamayacağıdır. Buna tipik bir örnek olarak Reagan Hükümeti'nin Continental Illinois Bankası'nı kurtarması gösterilebilir.

Gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya buldukları aşırı dış borçlanma krizinin ortaya çıkış nedenlerini iki ana grupta toplayabiliriz:

1 — Dünya ekonomisine bağlı olan nedenler,

2 — Gelişmekte olan ülkelerin bizzat kendilerinin uyguladıkları yanlış politikalar.

Birinci grup içerisinde yer alan en önemli neden 1973/1974 yılında ortaya çıkan «Birinci Petrol Krizi» ve «1975 Resesyonu»dur. Dolayısıyla ham petrol ve sanayi ürünleri ithal fiyatlarının hızla artmasıdır. Buna karşın, sanayileşmiş ülkelerin almış oldukları aşırı koruyucu önlemler ve hammadde fiyatlarındaki dalgalanmalar, gelişmekte olan ülkelerin ihracat gelirlerini azaltırken, artan orandaki dış borç ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bunun yanında, özellikle ABD'nin uyguladığı sıkı para politikası sonucu, dolar arzında bir daralma ortaya çıkmış ve dolar-faiz haddi yükselmiştir. Bunun gelişmekte olan ülkeler üzerinde üç önemli etkisi olmuştur:

Birincisi, ulusal paraıyla ifade edilen borç yükü artmıştır. Yeni kredi taleplerine uygulanacak faiz oranları yükselmiştir. Diğer önemli bir olay, gelişmekte olan ülkelerdeki politik istikrarsızlığın rizikoları artırmış olmasıdır. Böylece yüksek dolar-faiz haddi bu ülkelere sermaye kaçışını hızlandırmıştır. Son olarak da, değiş-

ken faiz haddinden alınan eski kredilerin faiz yükü artmış ve borç erteleme işlemleri yeni faiz oranları üzerinden hesaplanmaya başlamıştır. Ayrıca, para ve sermaye piyasalarına yapılan müdahaleler, olayın ciddiyetini daha da artırmıştır.

Örneğin; Tahran'daki sefaret işgali nedeniyle ABD'nin İran'ın bu ülkedeki parasal varlığını dondurması, İngiltere'nin aynı şekilde Falkland Savaşı nedeniyle Arjantin'in bu ülkedeki parasal varlığına geçici bir süre için el koyması; batılı bankalara sermaye ile katkıda bulunan ülkeleri, özellikle OPEC ülkelerini endişeye düşürmüş ve bu ülkelerin batılı bankalardaki parasal varlıklarını uzun vadeden kısa vadeliye çevirmelerine neden olmuştur. Bu da, gelişmekte olan ülkelerin sanayileşmeleri için ihtiyaç duydukları uzun vadeli kredilerin teminini güçleştirip, pahalılaştırmıştır. Dolayısıyla, son yıllarda batılı bankaların kısa süreli borç verme eğilimlerinin arttığı izlenmektedir.

Öte yandan OPEC ülkelerinin likidite tercihleri oldukça yüksek düzeyde görülmektedir. Bunun nedenleri arasında, İran-İrak savaşı ile Arap ülkelerinin kendi aralarındaki sürtüşmeleri sayabiliriz. Ayrıca, OPEC ülkeleri gelecekte herhangi bir nedenle para ve sermaye piyasalarına olan güvenlerini tamamen yitirip, batılı bankalardaki paralarını geriye çekerlerse; gelişmekte olan ülkelerin gereksinim duydukları uzun süreli kredi bulma olanakları daha da güçleşecektir (Recycling-OPEC Dolar Krizi).

Özellikle, sanayileşmiş ülkelerin uyguladıkları aşırı koruyucu önlemler, gelişmekte olan ülkelerin bu ülkelere yapmış oldukları ihracatı önemli ölçüde etkilemiştir. Uzun yıllar, bizlere

uluslararası işbölümünün fakir ülkelerin kalkınması için tek çıkar yol olduğunu ve karşılaştırmalı üstünlük kuramının yararlarını anlatan kuzey ülkeleri; kriz anında kendi çalışanlarının işyerlerini korumak için, yeniden yapısallaşma süreci içerisinde ortadan kalkması gereken sanayilerini koruma pahasına, gelişmekte olan ülkelerin mallarına kapılarını kapamaktadırlar. Gelişmekte olan ülkelerin borçlarını ödeyebilmeleri için tek sağlıklı yol ise, bu ülkelerin mal ve hizmet ihracatlarını artırabilmeleridir. Bu da ancak, gelişmiş ülkelerdeki pazar paylarını artırabilmeleriyle mümkündür. Kuzey ülkeleri ise bu sağlıklı yolun yerine, yeniden borçlanmak isteyen veya borç erteleme işleminde bulunan ülkelere, IMF'yi devreye sokarak bildiğimiz klasik önlemleri uygulamaktadırlar. Bu politikalar sonucu, gelişmekte olan ülkeler batılı bankalar nezdindeki güvenirliliğini ve borç ödeme yeteneğini ihracat gelirlerini artırarak değil, bir dereceye kadar ithalatlarını kısarak kazanmaktadırlar. Bu da, o ülkelerdeki zaten var olan ekonomik ve sosyal sorunların çözümünü daha da güçleştirmektedir.

Ancak, dış borçlanma ile ilgili krizin tüm sorumluluğunu yalnızca sanayileşmiş ülkelere ve de dünya ekonomisindeki gelişmelere yüklemek haksızlık olur kanısındayız. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğu ve bu arada Türkiye, yeni koşullara uyum sağlayıcı önlemleri almakta geç kalmışlardır. Bu ülkeler enerji tüketimini azaltıcı, yeni ve ucuz enerji kaynakları uygulaması ve dış pazarlara açılma gibi önlemlerin alınması yerine, sağlıksız ithal ikamesi ve içe dönük sanayileşme stratejilerinde ısrar etmişlerdir. Ayrıca, OPEC ülkelerinin

petrol gelirlerinin artması sonucu ortaya çıkan talep genişlemesinden de yeteri kadar istifade edememişlerdir. OPEC ülkeleri tarafından absorbe edilemeyen «Petro-Dolar» fazlası, daha sonra gelişmekte olan ülkelere «Euro-Dolar» piyasası yoluyla borç olarak verilmiştir. Bunların dışında, açık bütçe politikalarının uygulanması, bu ülkelerde enflasyonu hızlandırarak dolaylı olarak cari işlemler açığının daha da büyümesine neden olmuştur.

Dış borçlanma krizinin çözümü, öncelikle sanayileşmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere karşı uyguladıkları aşırı koruyucu önlemleri kaldırılmalarıyla mümkündür. Çünkü IMF'nin sunduğu istikrar önlemlerinin mevcut sorunları erteleme ötesinde hiçbir yararı olmadığı artık anlaşılmıştır. Ayrıca, İsviçre Merkez Bankası Başkanı Leutwiller'in de vurguladığı gibi (*); IMF patentli önlemler sonucu, dış borç krizi yerini sonuçlarını önceden kestiremeyeceğimiz sosyal ve ekonomik bunalımlara bırakabilir. Son yıllarda Bolivya, Brezilya ve Dominik Cumhuriyeti'ndeki olaylar, bu endişemizi haklı göstermektedir.

(*) Spiegel, 39/1984.

- ◆ Gün var yılı besler, yıl var günü beslemez.

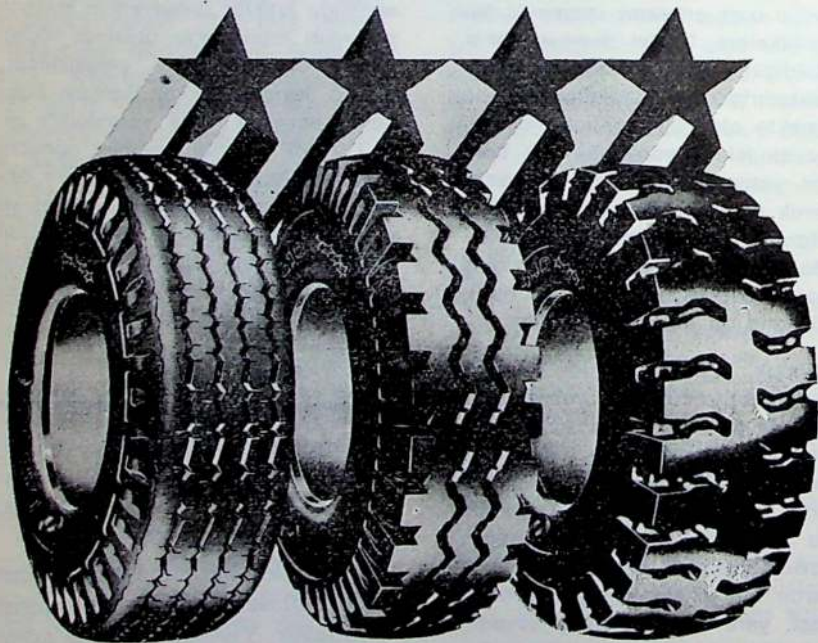
Türk Atasözü

- ◆ Bildiğini bilmek kadar bilmediğini de bilmek gerçek olgudur. Yüksek değerde adam, sözlerinde ağır, davranışlarında acelecidir.

Konfüçyüs

yeni

LASSA Dört Yıldız

 LASSA
"sağlam, garantili"

VERGİ HUKUKUNDA HATA VE DÜZELTME

OSMAN SELİM
KOCAHANOĞLU

I — Genel Olarak Hata

VERGİLENDİRME hukukunda yapılan çeşitli işlemlerde hata yapılabilir. Bu hatalar idare tarafından da, mükellef tarafından da yapılmış olabilir. Vergi Usul Kanunu (VUK)'nda genel olarak vergi hatası ve bunun çeşitleri üzerinde durulmuş, yapılan hataların düzeltilmesi imkânı da hüküm altına alınmıştır.

Ceza hükümleri ile ilgili bölümde ise, ayrıca vergi cezalarında yapılan hatalardan kısaca söz edilerek, VUK'nun düzeltme hükümlerine gönderme (atıf) yapılmıştır. VUK'nun 375 inci maddesiyle getirilen kısa hüküm aynen şöyledir: «Vergi cezalarında yapılan hatalar, bu kanunda vergi hataları için belli edilen usul ve şartlara göre düzeltilir».

Maddenin bu kısa metninde görüleceği üzere, yapılan hataların düzeltme usulü gösterilmekle beraber, yapılabilecek hataların mahiyeti ve çeşitleri hakkında açıklayıcı bir hüküm yoktur. Bu boşluğu VUK'nun «vergi hatalarını düzeltme» bölümündeki esaslara ve uygulama tecrübelerimize göre yorumlamak istiyoruz.

Vergi cezalarında hatayı, vergi cezasının hesaplanması veya ceza

muhatabının tesbiti gibi hususlarda yapılan hatalı işlemler yüzünden haksız yere fazla veya eksik ceza alınması veya kesilmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu şekilde tanımlanan hatalar, genellikle ceza ihbarnamesinin mükellefe veya sorumluya tebliğ edilmesinden sonra ortaya çıkan hatalardır. Yapılan hatanın mükellef veya vergi dairesi tarafından meydana getirilmiş olması ile mükellef veya idare lehine veya aleyhine sonuç doğurması arasında bir fark yoktur. Yani her iki halde de düzeltme yoluna gidilebilir.

Burada şunu ifade edelim ki, vergi ile ilgili hataların kapsamı, vergi aslına bağlı olmaksızın kesilen cezalarda yapılan hataların kapsamından geniştir. Zira çok zaman vergi aslına bağlı cezalı tarhiyatlarda vergi cezası ayrı bir ihbarname ile tebliğ edilmiş olsa bile, vergi aslına bağlı bir hatanın varlığı sebebiyle ceza kesilirken de dolaylı olarak hataya düşülmüş olunabilir.

Örneğin, vergilendirme hatalarından sayılan ve verginin konusu ile vergilendirme ve muafiyet dönemlerinde yapılan hatalar, böyle bir uygulamaya neden olabilir. Çünkü açıkça verginin konusuna girmeyen veya

vergiden istisna edilen gelir, servet, madde, kıymet, evrak ve işlemler üzerinden vergi istenmesi veya alınmasını kanun bir vergilendirme hatası saymıştır. Eğer buna benzer bir hata yapılmış, vergi de cezalı olarak tarh ve tahsil edilmişse, vergi cezasında yapılan hatalar da vergi aslındaki hatadan doğmuş demektir. Burada vergi cezasında yapılan hatayı düzeltilebilmek için, eğer mükellefin şahsında bir hata yapılmamışsa, öncelikle vergide yapılan esas hatanın düzeltilmesi gerekir. Bu düzelirse, ceza tarhiyatındaki hata da, kendiliğinden düzelmiş olur.

Vergi ziyasına bağlı kesilen cezalı işlemlerde vergi ve ceza hataları arasında böyle yakın tarhiyat ilişkisi bulunmasına rağmen, vergi aslına bağlı olmayarak kesilen cezalarda bu yakınlığı her zaman görememekteyiz.

Şu halde tarhiyat konusu olayın özelliğine göre şekillenen vergi cezalarında yapılabilecek hataların türlerini, VUK'nun 117 ve 118 inci maddelerindeki hükümlere paralel olarak tesbit etmek gerekecektir.

II — Vergi Cezalarında Hata Türleri

1 — Matrah Hataları :

Matrah genel olarak, kanuni ölçülere göre üzerinden vergi hesaplanan miktar veya gelir olarak tanımlanır. O halde üzerinden ceza hesaplanacak veya ceza hesaplamasına esas tutulacak miktar veya vergi de cezanın matrahı olmaktadır. Vergi matrahı özellikle hesaplanan vergiden daha büyük olmasına rağmen, ceza matrahı duruma göre cezadan büyük veya küçük, hatta eşit bile olmaktadır.

Örneğin vergi ziyasına bağlanmış

ceza matrahı ziyaa uğratılan verginin kendisidir denebilir. Çünkü kaçakçılık cezası kaçırılan verginin üç katı, ağır kusurda kendisi kadar iken, kusur suçunda verginin yarısı olmaktadır.

Cezanın adı	Vergi aslı	Ceza miktarı
Kaçakçılık	100.000	300.000
Ağır Kusur	100.000	100.000
Kusur	100.000	50.000

Bununla beraber VUK'nun 353 üncü maddesine göre, nisbi olarak kesilen ve vergi aslına bağlı olmayan özel usulsüzlük cezalarında, aynen vergide olduğu gibi ceza matrahı bulunmamaktadır. Çünkü alınması veya verilmesi gereken fatura veya benzeri vesikaların alınmadığının veya verilmemesinin tesbiti halinde her vesikanın üzerinde yazılması gereken meblağın % 3'ü tutarında özel usulsüzlük cezası kesilmektedir. Örneğin böyle bir tesbit tutanağına göre, bir tüccarın 300.000 lira ve 500.000 lira tutarında iki ayrı satış faturasını kesmediği ortaya çıkmıştır. Bu mükellefe özel usulsüzlük cezası kesilirken 800.000 (300.000 + 500.000) lira değil de başka bir rakam esas alınmışsa, burada vergi cezası yönünden matrah hatası yapıldığı söylenebilir. Matrahta hata yapılıncaya, muhakkak ki ceza da yanlış olacaktır.

Matrah hataları genel olarak beyanname, tahakkuk fişi, ihbarname, karar v.s. gibi gibi vesikalardan matraha ait rakamların ve tenzillerin eksik veya fazla gösterilmiş veya hesaplanmış olmasıdır. Ancak resen takdirlerde matrah takdir komisyonları tarafından takdir edildiğinden, burada mükelleflerin matrah hatası yapması beklenemez.

2 — Ceza Miktarında Hata :

Ceza nisbeti veya usulsüzlük cezalarına ait cetvelin yanlış yorumlanması veya uygulanması; vergilendirme ile ilgili vesikalarda (burada ceza ihbarnamesi) cezanın eksik veya fazla hesaplanmış veya gösterilmiş olması gibi durumlarda bu çeşit hatalar yapılmış demektir. Başka deyişle, vergi aslına bağlı olan veya olmayan cezalı tarhiyatlarda cezanın miktarı eksik veya fazla hesaplanmış veya gösterilmiş olabilir. Bu hatayı gerek verginin aslından, gerek ceza kesilmesini gerektiren olayın tesbit vesikasından çıkarmak mümkündür. Örneğin, ceza ihbarnamesine 50.000 lira yazılması gerekirken 500.000 lira yazılmış olması gibi...

3 — Cezada Mükerrerlik :

Vergi kanunlarına aykırı bir fiil ve hareketten dolayı ceza kesildikten sonra, başka bir suç doğuran olay meydana gelmeden yeniden ceza kesilmez. Cezada mükerrerliğin başlıca şartı, aynı vergi kanununun uygulanmamasıdır. Eğer uygulanan vergi kanunu değişirse, kanuna aykırı hareket aynı bile olsa birden fazla ceza kesilmesi mükerrerlik sayılmaz.

Şu halde cezada mükerrerlik, aynı vergi kanununun uygulanmasında ve aynı vergilendirme dönemi içinde belirli bir vergi veya vergi aslına bağlı olmayan kanuna aykırı bir hareketten dolayı aynı kişiden bir defadan fazla ceza istenmesi veya alınmasıdır. Buradaki hata, aynı cezanın aynı mükellefe birden fazla tarh edilmesinden doğmaktadır.

Örneğin, mükellefe 100.000 lira vergi ve 100.000 lira da ağır kusur cezası tarh ve tebliğ edilmiştir. Ancak aynı kişiye, aynı vergi veya olay-

la ilgili olarak 100.000 lira tutarında ikinci bir kusur cezası ihbarnamesi daha tebliğ edilmiştir. İşte bu ikinci ceza ihbarnamesi mükerrer olarak kesilmiştir. Çünkü, bir suçun kanunlarda gösterilen cezası, muhatabına ancak bir defa tatbik edilebilir. Bu hata ise, düzeltme hükümlerine göre düzeltilmelidir.

4 — Cezanın Muhatabında Hata :

Muhatapta hata demek, bir vergi cezasının asıl muhatabı veya sorumlusu yerine başka bir kişiden istenmesi veya alınmasıdır. Daha önce ehliyet ve sorumluluk bölümünde açıklandığı üzere, vergilendirme hukukunda ceza muhatapları belirtilmiştir. Şu halde ceza da ancak muhatapları adına kesilir. Kanunun bu hükümüne uyulmadan yapılan tarhiyat ve tebliğ edilen ceza ihbarnamelerinde, ceza kesilen mükellefin şahsında hata yapılmış olacağından, düzeltme hükümlerine göre hatanın düzeltilmesi gerekir.

III — Hatanın Meydana Çıkarılması

Vergi ve cezalarda yapılan bu hatalar üç yoldan ortaya çıkarılabilir. Birincisi vergi ve cezalarla ilgili hatalı işlemi yapan memurların tarh, tahakkuk, tebliğ ve tahsil gibi safhalarda bu hataları bulup, görmeleridir. Veyahut da bu memurların amirleri durumundaki servis şefi ve müdür gibi görevlilerin evrakların tetkik ve incelemesi sırasında hataları meydana çıkarmalarıdır.

İkinci olarak hatalar teftiş ve inceleme gibi, vergi denetim elemanlarının çalışmaları sırasında ortaya çıkar. Özellikle vergi daireleri işlemlerinin kanun, yönetmelik ve mevzuat hü-

kümlerine uygunluğunun araştırılması sırasında veya vergi incelemesi yapılırken müfettiş, uzman, kontrolör gibi denetim elemanlarının beyannameler ve diğer belgeler üzerindeki hataları bulmaları mümkündür. Servis teftişleri vergi dairelerince yapılan hatalara dönük iken, vergi incelemesi mükellef hatalarına yöneliktir.

Üçüncü olarak hatalar, idari işlemin muhatabı durumundaki mükellef veya sorumlu tarafından ortaya çıkarılabilir (VUK m. 119).

IV — Hatalarda Düzeltme Usulü

Gerek vergide gerekse cezada tarhiyat veya tahsilat safhalarında yapılmış hatalar, ortaya çıkarıldıktan sonra, hatalı işlemin yasal ve doğru şekline çevrilmek için düzeltilmesi gerekir. Kanun vergi hatalarında olduğu gibi, vergi cezalarında yapılan hataların düzeltilme yetkisini de vergi dairesi müdürüne tanımıştır. Vergi dairesi ise şüphesiz, hatalı işlemi yapan dairenin kendisidir.

Vergi Usul Kanunu'na göre hataların düzeltilmesinde iki yol vardır. Birincisi «resen düzeltme», ikincisi de «mükellefin başvurusu üzerine yapılan düzeltme»dir.

Vergi dairesi, tereddüt edilmeyecek derecede açık ve mutlak bir hata yapıldığını anlarsa, bu hatalı işlemi herhangi bir talep olmaksızın kendi kendine düzeltmesi gerekir. Görülüyor ki düzeltmenin bu çeşidi tamamen vergi dairesinin kendi iç bünyesinde cereyan etmektedir.

Eğer hatalar teftiş veya denetim elemanlarınca ortaya çıkarılmışsa, teftiş veya denetimi yapanlar bu hataların düzeltilmesini isterler. Özellikle servis teftişleri sırasında hatalı işlemler bulunup tenkit raporuna alınmak-

taysa da, bunu ayrı bir düzeltme talebi sayamayız. Çünkü düzeltme talebinin şeklini ve ilgisini kanun ayrıca düzenlemiştir. Bu nedenle teftiş raporlarına istinaden yapılan düzeltmeler, resen düzeltme içinde mütaala edilebilir.

Hatalı işlemin ortadan kaldırılmasındaki ikinci yol da, hatayı gören mükellefin bizzat yazılı başvurusu üzerine düzeltme makamının harekete geçmesidir. Mükellefler düzeltme dilekçelerini bizzat vergi dairesine verebilecekleri gibi, posta ile taahhütlü olarak da gönderebileceklerdir.

V — Düzeltme veya Uyuşmazlık

Hatalı işlemler eğer mükellef aleyhinde yapılmışsa, mükellefin dilekçesi olumlu karşılanarak hata düzeltilebileceği gibi, isteğinin reddedilmesi de mümkündür. Düzeltme mükellef lehinde yapılmışsa hata ortadan kalkar. Yapılmamışsa mükellef bunu normal karşılayabileceği gibi, haklılığına inanıyorsa uyuşmazlık konusu yaparak dava açabilir.

Diğer yandan mükellef müracaat etmeksizin, bazı hataları vergi dairesi resen düzeltebilir. Eğer bu resen düzeltme de mükellef aleyhine sonuç doğurmuşsa, gene ilgilinin vergi mahkemesinde dava açma hakkı mevcuttur.

Şimdi düzeltme yapılması veya dava konusu edilmesi hallerini ayrı ayrı inceleyelim.

1 — Düzeltmenin Yapılması :

Mükelleflerce verilen düzeltme dilekçeleri, ilk aşamada vergi dairesinin işlemi yapan ilgili servisi tarafından incelenir. İlgili servis dilekçede ileri sürülen hatanın yapılp yapılmadığı

konusundaki görüşünü dilekçeye ekleyerek vergi dairesi müdürüne sunar. Kanun düzeltme yetkisini müdüre tanımıştır. Vergi dairesi müdürü, ilgili servisin görüşünü de dikkate alarak hatayı kabul ederse, düzeltme mükellef lehine yapılır.

Şayet mükellefin isteği yasalara uygun bulunmamışsa, keyfiyet düzeltme isteğinde bulunan mükellefe tebliğ olunur.

Düzeltilme işlemi gerek vergi hatalarında, gerek ceza hatalarında düzeltme fişine dayanılarak yapılır. Düzeltme fişi, düzeltme işleminin yapıp ilgilieye bildirilmesini sağlayan resmi vesikadır.

Henüz tarh safhasında olup mükellefe tebliğ edilmemiş olan vergi veya cezalardaki hatalar, mükelleften vergi ve ceza isteme veya ödeme ortaya çıkmadığından, kanundaki vergi ve ceza hatalarından sayılamaz. Bu nedenle bu tipteki hatalar, hatayı yapan memur tarafından tahakkuk fişi, ceza ihbarnamesi veya diğer kayıtlar üzerindeki yanlış miktarlar ve yazılar çizilip üzerine doğruları yazılmak suretiyle düzeltilir.

Ancak vergi ve cezanın mükellefe tebliğinden sonra ortaya çıkabilecek ve kanunda belirtilen hatalar, düzeltme fişi kullanılmak suretiyle düzeltilir. Eğer hata mükellef aleyhine yapılmışsa, fazla vergi veya ceza aynı fişe yazılmak suretiyle terkin olunur. Şayet daha önce tahsil edilmişse, mükellefe iade ve reddedilir.

Düzeltilme fişinin bir nüshası, reddedilecek miktarla, muhasebe veznesi ve başvurma süresi belirtilmek şartıyla mükellefe bildirilir. Kanun reddedilecek miktarın alınması için, düzeltme fişinin bir nüshasının mükellefe tebliğinden itibaren 1 yıllık süre tanımak-

tadır. Eğer bu süre içinde para geri alınmak üzere başvurulmadığı takdirde, ilgilinin bu hakkı kaybolmuş olur.

Zamanaşımı bölümünde de açıklandığı gibi, buradaki bir yıllık süre, düzeltme reddiyatındaki iade süresidir. Bu bir yıllık süreyi zamanaşımı süresi değil, «sükutu hak müddeti» olarak görmek gerekir. Çünkü süre geçirilince hak ortadan kalkar. Halbuki zamanaşımına uğrasa bile bir hakkın özü gene devam eder. Sadece borçluya def'ide bulunma imkânı sağlanır.

2 — Düzeltmenin Yapılması ve Uyuşmazlık :

Eğer hata Hazine aleyhine yapılmışsa, bu gibi hataların düzeltilmesi, diğer ifade ile daha önce eksik tahsil edilmiş vergi veya cezanın mükelleflerden düzeltme fişine dayanılarak yeniden istenilmesi hallerinde, kendi aleyhlerine düzeltme yapılanların bu düzeltmeye karşı vergi mahkemelerinde dava açma hakları vardır.

Gerek bir talep vuku bulmadan mükellef aleyhine resen yapılan düzeltmelerde, gerekse düzeltme talebinin reddi gibi hallerde, bu konudaki yazı veya düzeltme fişinin resmen tebliğinden sonra olay uyuşmazlık konusu yapılabilmektedir.

Vergi Usul Kanunu'nda 2686 sayılı Kanun'la değişiklik yapılmadan önce, düzeltme dilekçeleri itiraz dilekçesi şeklinde hazırlanıyor ve düzeltme isteği reddedilirse, aynı dilekçe itiraz dilekçesi yerine geçiyordu. Ayrıca vergi dairesinin en geç bir ay içinde cevap vermesi zorunluymuştu.

Ancak 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK) vergi uyuşmazlıklarında uygulanacak yeni usulü düzenlerken VUK'nun birçok maddesini ortadan kaldırdığı gibi, kaldırılmayan bazı maddeler de bu kanun-

la çelişir olmuştur. İşte VUK'nda de-ğişiklik yapan 2686 sayılı Kanun, Ver-gi Usul Kanunu'nu; 2575, 2576 ve 2577 sayılı Kanunlara aykırı hükümleri ayık-layarak yeniden düzenlemeye tabi tutmuştur. Bu nedenle de, bundan sonra düzeltme hükümlerinden uyuş-mazlık safhasına geçilirken uyulacak yargısal hükümleri ancak İdari Yar-gılama Usulü Kanunu'nda bulaca-ğız (*).

(*) Geniş bilgi için bkz.: Osman Se-lim Kocahanoğlu, Vergi Uyuşmazlıkları ve İdari Uyuşmazlıklar, İstanbul 1982.

Yukarıda anılan 2577 sayılı Ka-nun'un 10 ve 11 inci maddeleri VUK'n-daki düzeltme hükümleriyle ilgilidir. Onuncu maddeye göre ilgililer, hakla-rında dava konusu olabilecek bir iş-lem yapılmaması için idari makamlara başvurabilirler. Buradaki idari makam vergi dairesidir. Vergi dairesi altmış gün içinde cevap vermezse, istek red-dedilmiş sayılır. Mükellefler 60 günün bittiği tarihten itibaren 30 günlük da-va açma süresi içinde vergi mahke-mesinde dava açabileceklerdir. Altmış günlük süre içinde vergi dairesinin

T.C. ZİRAAT BANKASI'na

gelin

**tasarrufunuzla
ulusal
kalkınmaya
katılın**

Y. Kocak

verdiği cevap kesin değilse, mükellef bu cevabı isteminin reddi sayarak gene dava açabilecektir.

Mükellef isterse dava açmaz ve kesin cevabı da bekleyebilir. Bu durumda ise dava açma süresi işleme-yecektir. Süre ancak kesin cevabın tebliğinden sonra işler. Eğer dava açılmayan haller ile dava süre aşımından reddedilmişse ve bu sürenin dolmasından sonra vergi dairesinin cevabı gelmişse, bunun tebliğinden itibaren yeniden dava açma süresi işler.

Dikkat edilirse İYUK'nun 10 uncu maddesinde, «idari davaya konu olacak bir işlemin yapılması için» yapılacak başvurmadan bahsedilmektedir. Madde metninden ve 11 inci maddeyle yapılacak kıyaslamadan anlaşılacağı gibi, ortada tebliğ edilmiş bir idari işlem söz konusu değildir. Bu madde VUK çerçevesinde hataların düzeltilmesinde ancak şöyle durumda uygulanabilir.

Örneğin, mükellefler Gelir Vergisi beyannamesinde veya muhtasar beyannamede açıkça hata yapmak suretiyle fazla vergi ödemişlerdir. Beyannameler üzerinde de açıkça görülen bu hatanın düzeltilmesini istemektedirler. Görülüyor ki henüz vergi dairesi tarafından mükellef aleyhine bir işlem tesis edilmemiştir. Hata mükellef tarafından yapılmış ve onun tarafından görülerek düzeltme istenilmiştir. İşte İYUK'nun 10 uncu maddesi ancak bu gibi durumlardaki hataların düzeltilmesi ve aksi halde gidilecek yargı yolunun usulünü göstermektedir.

Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen hatalardan birinin düzeltilmesi ve aksi halde dava açılabilmesi yolunu düzenleyen ikinci bir madde de, «üst makamlara başvurma» başlığını taşıyan

11 inci maddedir. Yargılama Usulü Kanunu'nun anılan 11 inci maddesinin ilk fıkrası aynen şöyle demektedir: «İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari istemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir.»

Görülüyor ki burada daha önce yapılmış bir işlem mevcuttur. Bu nedenle de, bu hatalı işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması istenmektedir. Ancak madde, böyle durumda önce ilk işlemi yapan makamın bir üstüne, yoksa gene kendisine başvurmayı esas almıştır. Vergi uyumsuzluklarında, örneğin vergi dairesine düzeltme için başvurulmadan, neden önce üst makama başvurulacaktır?

Söz konusu maddenin başlığı «üst makamlara başvurma» olduğuna göre, ilk anda bu maddenin VUK'nun «şikâyet yoluyla müracaatı» düzenleyen 124 üncü maddesiyle özdeş olduğu sanılabilir. Halbuki şikâyet yoluyla müracaatta, vergi mahkemesinde dava açma süresi geçtikten sonra yapılan düzeltme talebinin reddi halinde Maliye Bakanlığı'na şikâyet edilecektir. Yani önce vergi dairesi talebi reddetmiş, bundan sonra Maliye Bakanlığı'na şikâyet edilmiştir.

Halbuki İYUK'nun 11 inci maddesi buna zıt görünmektedir. Kanımızca VUK'nun 124 üncü maddesi ile İYUK'nun 11 inci maddesinin birbirini telif eder tarzda yeniden düzenlenmesi gerekecektir. Ve ayrıca 10 ve 11 inci maddeler de birbirine uygun düşmemektedir.

Eğer mükellefler düzeltme dilekçelerini hatanın yapıldığı tarihten itibaren ilgilili olarak vergi mahkemesinde dava

açma süresi geçtikten sonra vermişler ve bu talep de reddedilmişse, ilgili vergi dairesi doğrudan Maliye Bakanlığı'na şikâyet edilebilir. Bakanlığa gönderilecek dilekçede hatalı işlemin ve hatanın muhteviyatı belirtilmek suretiyle vergi dairesinin işlemi düzeltmediği ileri sürülür.

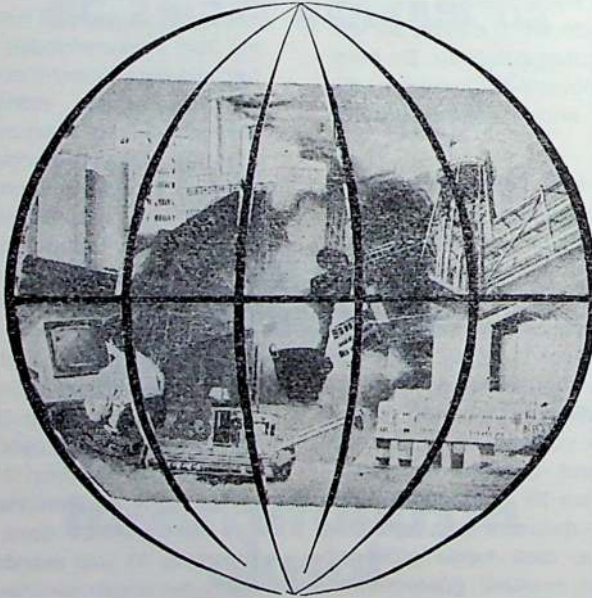
Bakanlık makamı ilgilinin bu müracaatını inceliyerek ya mükellefin isteğini reddeder veya düzeltilmesi yolunda vergi dairesine talimat gönderir.

Bu şikâyetler il özel idare vergileri hakkında valiliğe, belediye vergileri konusunda da ilgili belediye başkanlığına yapılır (VUK m. 124).

Şikâyet yoluyla Maliye Bakanlığınca, valilik veya belediye başkanlıklarına yapılan bu müracaatlar reddedilmişse, şikâyetçi bu yazıların tebliği tarihinden itibaren dava açma hakları kazanır.

2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24 üncü madde «j» bendine göre, Vergi Usul Kanunu gereğince şikâyet yo-

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine ve yönlendirilmesine gösterdiği özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır. Mutluyuz, gururluyuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.

TÜRK İZCİRETTİ BANKASI
TÜRK BANK

luyla düzeltme taleplerinin reddine ilişkin işlemlere karşı Danıştay'a 60 gün içinde dava açılması gerekir. Yani bu dava, Danıştay'ın ilk ve son derece mahkemesi olarak bakacağı davalardandır. Ne var ki Danıştay'da açılacak bu tür davalarda hasım vergi daireleri olmayıp, Maliye Bakanlığı, valilik veya belediye başkanlığı olarak gösterilecektir.

Diğer yandan vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay'dan geçmiş olan muamelelerde vergi hatası bulunduğu takdirde, bu hatalar yargı kararları kesinleşmiş olsa bile, düzeltme hükümleri çerçevesinde düzeltilebilir. Yeter ki düzeltme yapılabilmesi için, hatalar hakkında yargı organlarıncaya bir karar verilmiş olsun (VUK m. 125).

VI — Düzeltme Talebinde Zamanaşımı

Vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden yılın başından başlayarak 5 yıl içinde tarh ve mükellefe tebliğ edilmeyen vergiler zamanaşımına uğrar. Bu tarh zamanaşımıdır. Düzeltmede de bu ilke esas alınarak, tarh zamanaşımı dolduktan sonra meydana çıkarılan hataların düzeltilmeyeceği hükme bağlanmıştır.

Kanımızca bu düzeltme hükmünü, ceza kesme zamanaşımını düzenleyen 374 üncü maddeye paralel olarak şöyle yorumlamak gerekir: Kaçakçılık, ağır kusur ve kusur cezalarında yapılan hatalar beş yıllık ceza kesme zamanaşımı, usulsüzlük cezaları ile ilgili hatalar da 2 yıllık ceza kesme zamanaşımı dolduktan sonra düzeltilemez. VUK'nun 124 üncü maddede birinci fıkrası vergiler hakkında ve genel olduğuna ve cezalardaki hatalar için ayrı bir hüküm bulunmadığına ve ayrıca ceza kesme zamanaşımını

2-5 yıl arasında değiştiğine göre, yukarıdaki yaklaşımı yapmak zorunlu olmaktadır.

Ancak yasa koyucu bu genel ilkeyi gerektiği zaman mükellef lehine değiştiren iki istisna hükmü daha kabul etmiştir. Buna göre düzeltme zamanaşımı süresinin son yılı içinde tarh ve tebliğ edilen vergilerde hatanın yapıldığı tarihten başlayarak bir yıldan az olamaz. Aynı şekilde ilan yoluyla tebliğ edilip vergi mahkemesinde dava konusu yapılmaksızın tahakkuk eden vergilerde, mükellefe ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihten başlayarak bir yıldan aşağı olamaz (VUK m. 126).

Şimdi bu konuyu bir örnekle açıklayalım: 1980 takvim yılına ait Gelir Vergisi 31.12.1985 tarihine kadar tarh ve tebliğ edilmese zamanaşımına uğrar. Ancak 1979 yılına ait Gelir Vergisi mükellefe zamanaşımı süresi dolmadan 21.9.1984 tarihinde kaçakçılık cezalısı olarak resen tarh ve tebliğ edilmiştir. Mükellef tarhiyata itiraz etmeyerek 50.000 lira vergi aslı ile 180.000 lira kaçakçılık cezasını ödemiştir.

Kaçakçılık cezasında hata yapıldığı, tahsilattan sonra ortaya çıkmıştır. Yani mükellef 3.8.1985 tarihinde fazla ceza ödediğini, dolayısıyla hatayı farketmiştir. İşte kanun koyucu yukarıdaki istisna hükmünü getirmemiş olsaydı, tarh zamanaşımı süresi olduğu için mükellef düzeltme talebinde bulunamayacaktı. Halbuki bu hükümle hatanın yapıldığı 21.9.1984 tarihinden 21.9.1985 tarihine kadar bir yıllık süre içinde düzeltme talebinde bulunulabilecektir. Dolayısıyla yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere, düzeltme zamanaşımı süresi, tarh zamanaşımı süresinden 9 ay daha fazla olmaktadır.

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinç • asansör • sondaj • havai nakliyat • TELEFONİK-TELESİJ-TELESKİ
• maden ihraç • dozer • skrapör • ekskavatör • deniz DİKME-GERME-MANEVRA
• elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme HALATLARI
• yatak koltuk yaylarında • bisiklet jant TELLERİNDE
• yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

DURGUNLUK VE ENFLASYON

TARIMDAN sanayie geçişe rağmen, Türk ekonomisi, yaz aylarının başında durgunluk döneminin bütün özelliklerini yaşamaktadır. Tarımsal ekonominin gereği olarak kabul edilen bu durgunluk, herhalde Akdeniz ülkelerinin normal ekonomik konjonktürünün yapısı icabıdır. Ülkemizin yer aldığı iklim kuşağı dolayısıyla tarımsal yapı ve imkânlar Ramazan ve Bayram günlerinin de etkisi ile, üretim ve ticareti durgunluğa itmiştir. Bunun yanı sıra hâlâ istenildiğince gelişemeyen iç turizm arzı, mevcut imkânları ile zorlanmaktadır.

Hizmet alışverişindeki gelişmenin mal alışverişinin gelişmesi kadar kolay olmayacağı bilinmektedir. Hizmet alışverişi; elemanı, altyapısı ve üst yapısı ile bilinçli ve sistemli bir dizi uygulamaları devamlı surette gerektirmektedir. Görünmesine özellikle engel olunan aşırı sağ ve aşırı sol zihniyetler içerisinde, bilinçli, sistemli uygulamaların ve bunların devamlılığının nasıl sağlanacağı; bir yabancı için merak, bir vatandaş için ise üzüntü kaynağı olmaktadır.

Öte yandan fiyat artışları sürüyormuş, işsizlik artıyormuş, ne gam!.. Sayın Başbakan hiçbir malın sıkıntısı çekilmediğini söylerken rahattır. Ama bırakın bu mal çeşitlerini, normal gıda maddelerini bile rahatça satın alabilen, toplam nüfusun yüzde kaçındır ve bu bolluktan acaba kaç kişi yararlanabilmektedir? Bu vesile ile «mutlu azınlık» deyimini tekrarlamaktan hoşlanmadığımızı, «mutlu çoğunluk» deyimini candan söylemek istediğimizi açıkça belirtmek istiyoruz.

Halkın satın alma gücü genel olarak azalmaktadır. Fiyat artışları, resmi açıklamalara rağmen, güncel yaşantımızda, bu açıklamaların çok üzerinde seyretmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü ile İstanbul Ticaret Odası'nın indeksleri arasında % 100 fark bulunması dahi gerçeği yansıtmaktan uzaktır.

KDV uygulaması, gören ve bilenlerin yıllardan beri söyledikleri vergi kaçaklarının artık kamu tarafından da açıkça görülmesine ve bilinmesine imkân sağlamaktadır. Ama bu olumsuz gerçeği önlemek için gerekli tedbirlerin uygulandığı konusunda da kamuoyunu ikna etmek gerekir.

Yazar kasa uygulamasının bu ay (Temmuz) başlaması, vergi kaçırılmasını önleyecek bir tedbir olarak görülmekteyse de; uygulamanın, 1984 yılı satış veya hâsılatı 120 milyon TL'yi aşan bazı mükellefleri kapsamına alması; hiç şüphesiz, bu rakamın altında kalan mükellefler açısından büyük bir boşluğu yasal olarak meydana getirecektir.

Piyasaların durgunluğu bankaları da etkilemiş bulunmaktadır. Bankaların geri dönmeyen kredi ve diğer alacaklarının 300 milyar liraya yaklaştığı, bazı çevrelerce ifade edilmektedir. Bu ifadeyi doğrulayan olay, 3222 sayılı İcra İflas Kanunu'nda yapılan değişikliklerle bankaların alacaklarına yeni imkânların getirilmesidir.

Geçtiğimiz ayda ortaya atılan önemli bir konu da devlet borçlarıyla ilgilidir. Devletin, Hazine Bonoları, Devlet Tahvilleri ve Gelir Ortaklığı Senetleri yolu ile 873 milyar lira borçlandığı yetkililerce açıklanmaktadır. Gittikçe artan bu borçların nasıl ödeneceği endişe vermektedir.

Vergi gelirlerinde artış beklenmekte ve özellikle Kurumlar Vergisi'nde bu beklentinin gerçekleştiği görülmektedir. Ancak enflasyon hızı nazarı dikkate alındığında, bu artışın gerçek oranı herhalde beklenilenden daha düşük olacaktır.

Yukarıdaki genel açıklama ve yorumlardan sonra, geçtiğimiz ayın ekonomik olaylarını kısaca şöyle sıralamak mümkündür :

MALİ KONULAR

Veraset ve İntikal Vergisi :

15 Haziran 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren kanun ile, 7338 sayılı Veraset ve İntikal Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilmiş ve bu kanuna bazı hükümler eklenmiştir. Yapılan önemli değişiklik, miras hisselerinin 5 milyon lirasının, fûru bulunmaması halinde 10 milyon lirasının, vergiden muaf tutulmasıdır. Bu muafiyet eskiden 1 milyon ve 2 milyon lira idi.

Emlak Vergisi Muafiyeti :

4.6.1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan kanuna göre, mesken değerlerinden muaf tutulan kısım şehirlerde, 250.000.— TL'den 1 milyon TL'ye, köylerde ise 500.000.— TL'den 2 milyon TL'ye çıkarılmıştır.

Kamu Alacaklarının Ertelenmesi :

Vergi, resim ve harç dışındaki kamu alacaklarının ertelenmesi süresini 2 yıldan 5 yıla çıkararak kanun yürürlüğe girmiştir. Kanuna göre kamu alacakları, teminat gösterilmek kaydıyla, 5 yıla kadar ertelenebilecektir. Ertelenen kamu alacaklarına faiz uygulanmasını da öngören kanuna göre; vergi, resim ve harç borçları eskiden olduğu gibi sadece 2 yıl ertelenebilecektir. Aynı kanuna eklenen bir fıkrayla da, gecikme zammının miktar ve oranını yüzde 80'e kadar artırma ya da eksiltme yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmiştir.

Bankalar ve Mali Kuruluşlar :

- Bir süredir ülkemizde faaliyette bulunan Faisal Finans Kurumu ile Al Baraka Türk Özel Finans Kurumu, dövizle kredi ve diğer kambiyo muamelelerine tavassuta, 1 Haziran 1985'ten itibaren Bakanlar Kurulu'nca yetkili kılınmışlardır.

- Chemical Mitsui Bank A.Ş.'nin kuruluş işlemleri tamamlanmıştır. Bankanın başlangıç sermayesi 7,5 milyon dolardır. Bu meblağın sonraları 30 milyon dolara yükseltilmesi beklenmektedir.

KÂĞIT FİYATLARINA ZAM

SEKA Genel Müdürlüğü'nün ürettiği bazı kâğıt ve karton fiyatlarına % 2 ile % 49 arasında değişen oranlarda zam yapılmıştır. Zamli fiyatların uygulanmasına 20 Haziran 1985 tarihinden itibaren başlanmıştır. SEKA kâğıt fiyatlarını son kez geçtiğimiz Mart ayında ayarlamıştı. Üç ay sonra gerçekleşen bu yeni zamdan en çok etkilenen kâğıt türleri gazete kâğıdı (% 49) ve üçüncü hamur kâğıt (% 47) olmuştur. Bu zamların önümüzdeki günlerde gazete, dergi, kitap ve defter fiyatlarına yansımaları beklenmektedir. Eski ve yeni kâğıt fiyatları (Ton/TL olarak) şöyledir :

Kâğıt Türü	Eski Fiyat	Yeni Fiyat	Zam Oranı (%)
Gazete Kâğıdı	159.545.—	238.000.—	49
3. Hamur Kâğıt	162.091.—	238.000.—	47
1. Hamur Kâğıt	427.500.—	500.000.—	17
Gri Karton	181.000.—	208.000.—	15
2. Hamur Kâğıt	284.000.—	313.000.—	10
Beyaz Bristol Karton	353.000.—	338.000.—	10
Kraf Torba Kâğıdı	255.000.—	275.000.—	8
Kuşe Kromo Karton	288.000.—	302.000.—	5
Kraft Layner Kâğıdı	256.500.—	261.600.—	2

Garanti Bankası '85

Başlayan bir yıla umutla bakmak yalnız bir alışkanlık değil, geleceğin gerçekten daha iyi olmasını sağlayacak çalışma azim ve gücünü de vereceği için, gereklidir.

Garanti Bankası'nın 1985'e bakışında ise, gelen yıldan çok daha iyi şeyler beklemesinde, sağlam bir dayanağı vardır: 1984 yılında Bankanın her bakımdan gösterdiği büyük gelişmeler.

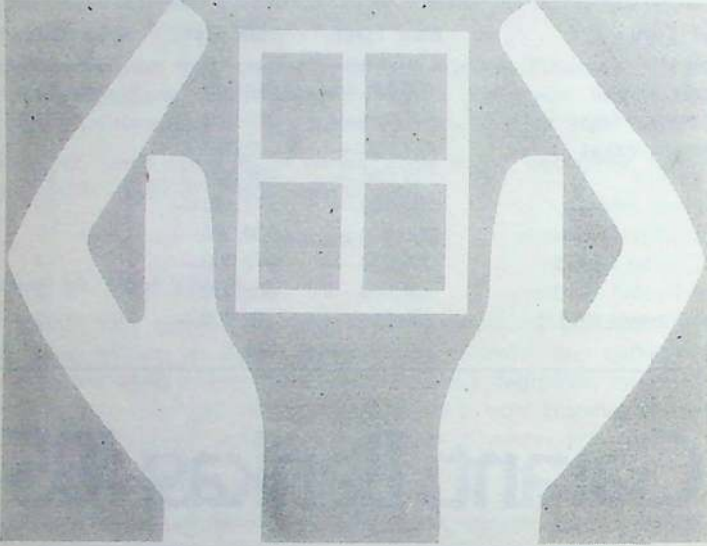
İnançla, güvenle, başarı azmiyle tam bir takım ruhu içinde hep beraber çalışarak kazanılmış olan başarılar, 1985'de kazanılan bu hızla daha da ileriye götürülecektir.

Bankanın gösterdiği bu atılıma, bu hizmet anlayışına, mudi ve müşterilerin güveni ve ilgisi somut bir gerçek olarak 1984'den 1985'e yansımaktadır.

GARANTİ BANKASI

Enerji tasarrufu pencereden başlar, yurda yayılır.

Isıcam'la başlasın yakıt tasarrufu.

Isıcam'la yayılsın yurda.

Isıcam bir tasarruf sembolüdür.

Az yakıtla iyi ısınmanın pencereledeki formülüdür.

Isıcam'lı pencerelerden ısı dışarı kaçamaz,
soğuk içeri geçemez.

Hem paradan, hem de ısıdan yana
kazançlı çıkarsınız.

ISıcam®

"özel birleştirilmiş çift cam ünitesi"

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi, Beytem Han Kat: 18 Şişli İstanbul

Tel: 146 11 30 (Santral) Direk: 146 09 05

Telegraf: Campaş İstanbul, Telex: 22614 cam tr

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluştur.

YENİ YAYINLAR

M. TARIK YAŞA

KATMA DEĞER VERGİSİ VE İŞLETMENİZ

BULUTOĞLU, Prof. Dr. Kenan; VEGA Yayınları, Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri, İstanbul 1985, 286 sayfa (büyük boy), 2.200.— TL (*).

Sayın Bulutoğlu bu yeni yapıtını, Katma Değer Vergisi (KDV)'ni uygulamacılara tanıtmak, yasal boşlukları belirlemek ve ihtilafli noktaları aydınlatmak amacıyla kaleme almış.

Bilindiği gibi KDV ülkemizde tam olarak 1 Ocak 1985 tarihinde yürürlüğe girdi. Aradan altı ay geçmiş olmasına karşın, işletmeler ve ilgililer KDV uygulamasında her gün yeni sorunlarla karşılaşılıyorlar. Geniş bir kesime seslenen kitap, bu sorunların çözümüne katkıda bulunduğu gibi, başarılı bir uygulama için yapılması gerekenli değişikliklere de parmak basıyor.

(*) Kitabı almak isteyenler; Türkiye İş Bankası A.Ş. Ayaspaşa Şubesi (İstanbul)'ndeki 6312-2219 no.lu hesaba bedelini yatırıp, belgeyi «P.K. 372 Beyoğlu - İstanbul» adresine postalamalıdır.

Ülkemizde, KDV uygulamasının, Gelir Vergisi'nden sonra en ciddi vergi reformu olduğu, mali çevrelerin ortak kanısıdır. Yazarın da belirttiği gibi; «Gelir Vergisi dolaysız vergilerin ulaştığı son gelişme aşaması; bu vergi gelir kuramına dayanıyor ve gerçek kişilerden alınıyor. KDV ise dolaylı vergilerin ulaştığı son gelişme aşaması; üretim kuramına dayanıyor ve genellikle tüketimden alınıyor. KDV alışverişlerde kişilere aktarılmak üzere, işletmelerden tahsil ediliyor. Yatırımlar dışarda bırakıldığında, KDV tüketimden alınmış oluyor. Bu bakımdan Gelir Vergisi'ni tamamlıyor ve geniş tabanlı bir vergi olarak, çağdaş devletlerin bütçelerine büyük miktarda kaynak aktarıyor.»

Kitap üç bölüm içinde toplanmış ondokuz bahisten oluşmaktadır. «Çağdaş Dolaylı Vergiler» başlıklı ilk bölümün birinci bahsinde; geniş tabanlı çağdaş vergiler, ciro vergileri, toplu satış vergileri, istihsal vergileri ve perakende satış vergisi tanıtılıyor. İkinci bahiste KDV kuramsal açıdan inceleniyor, KDV türleri ve hesaplama yöntemi ile verginin ekonomik etkileri ve meziyetleri belirtiliyor. Üçün-

cü bahiste, Türkiye'de genel satış vergilerinin evrimi ve dolaylı vergiler uygulamasındaki deneyimi gözden geçiriliyor. Bu arada aşar'dan başlanarak genel satış vergisi, muamele vergisi, istihsal vergisi ve işletme vergisi uygulamaları özetleniyor. Böylece, bir bakıma okuyucu, Türk KDV'ni incelemek üzere kuramsal ve tarihsel açıdan hazırlanmış oluyor. Bu bölümde ayrıca, konuda derinleşmek isteyenler için ekonomik içerikli bir okuma listesi yer alıyor.

İkinci bölüm «Katma Değer Vergisi Hükümleri»ne ayrılmış. İlgili kanun göz önünde tutularak, altı bahiste sırasıyla; «KDV'nin Konusu», «Vergiye Doğuran Olay», «İstisnalar», «Verginin Matrahı», «Verginin Oranı, Hesaplanması, Mahsuplar», «Verginin Tarh ve Ödenmesi» üzerinde duruluyor. Yazar, KDV Kanunu'nun hükümlerini yorumluyor, vergilendirilebilir işlemleri, yükümlüleri ve sorumluları

belirliyor. Vergiden istisna edilmiş işlemler ve vergi matrahının hesaplanması yöntemlerini açıkladıktan sonra, matrahı yakalamayı sağlama almak için konulmuş güvenlik önlemlerini gözden geçiriyor. Bu bölüm verginin tarh yöntemlerine, ödenmesine ve kayıt düzenine ilişkin açıklamalarla sona eriyor. Bu arada KDV Kanunu ile kaldırılan vergiler ve geçiş hükümleri belirtiliyor.

On bahisten oluşan üçüncü bölüm «İşletmelerde Katma Değer Vergisi» başlığını taşıyor. Sırasıyla; «Tarım İşletmelerinde KDV», «Sanayi İşletmeleri», «Ticari İşletmeler», «Serbest Mesleklerde KDV», «Kiralarda KDV», «İnşaat İşletmelerinde KDV», «Sağlık ve Eğitim Kurumları, Eğlence ve Turizm İşletmeleri», «Ulaştırma, Haberleşme, Basın-Yayın İşletmeleri» üzerinde duruluyor. Bu bölümde işletmelere ilişkin KDV sorunları, faaliyet kesimlerine göre somut işlemler

en iyi
battaniye
kumaş
iplik

aksu

markasını
taşır

ES Yayınları sunar :

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

**SERMAYE PİYASASI
HUKUKUNUN
ESASLARI**

Bilim ve iş çevrelerinin beklediği yapıt.
Fiyatı : 500.— TL

İsteme Adresi :
Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek, Suterazisi Sok. 6/2
Sultanahmet - İstanbul. Tel. : 526 34 11

Not : Ödemeli postalama yapılmaz.
PTT ile gönderilmesini isteyenlerin, kitap bedeline 50 — TL KDV ve 180.— TL PTT ücretini ilave ederek, önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

dikkate alınarak çözümlenmeye çalışılıyor. Böylece uygulamacı, karşılaştığı olaya ve faaliyette bulunduğu işletme türüne göre, yapılan açıklamalardan yararlanma olanağını bulabiliyor. Aynı bölümün son iki bahsinde ise; yürürlükte bırakılmış olan «Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi», uygulama alanının sınırları çizilerek açıklanıyor; «KDV Kayıt Düzeni ve Muhasebesi», örnekleriyle veriliyor.

Öte yandan kitapta, işlenen konularla ilgili olarak 14 adet aydınlatıcı çizelge yer almaktadır. Ayrıca KDV Kanunu'nun hükümlerinin yanı sıra, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın ilgili tebliğleri ile uygulamada henüz belirsiz kalan noktalar yorumlanmaktadır. Bunların dışında ülkemizde uygulanan KDV ile AET ülkelerinde uygulanan KDV arasındaki farklar belirtilmektedir.

Kitabın, daha doğru deyişle bu birinci yayımın tek eksik yanı, KDV uygulamasındaki ihtilafların çözümleriyle ilgili yargı katlarının kararlarının verilmemiş olmasıdır. Nitekim yazar da «Önsöz»de bunu belirtmektedir. Söz konusu eksikliğin, ülkemizde KDV uygulamasının çok yeni olmasından kaynaklandığı da açıktır. Bu yüzden kitapta daha çok somut durumlar ve olaylar üzerinde durulmuştur.

Sayın Bulutoğlu, özellikle mali ve ekonomik konularda uzman bir bilim adamı olduğu gibi, düşüncelerini kolaylıkla kâğıda dökmeyi bilen usta ve velut bir yazardır. Kitap, KDV ile ilgilenen her kesimden kişilerin rahatça izleyebilecekleri sade ve akıcı bir dille kaleme alınmıştır. Sayın Bulutoğlu'nun hukuki, mali ve ekonomik konularda 10'dan fazla yapıtı ol-

duğunu, bunlardan bazılarının kısa sürede tükendiği için ikinci, üçüncü, hatta yedinci baskılarının yapıldığını biliyoruz. «Katma Değer Vergisi ve İşletmeniz» kitabı da, yazarın geniş ilgi görmeye aday yapıtlarından biridir. Kitabı okumalarını tüm okurlarımıza salık verir, yazarı bu son çalışması için kutlarız.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler

ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören

- Öğrenciler

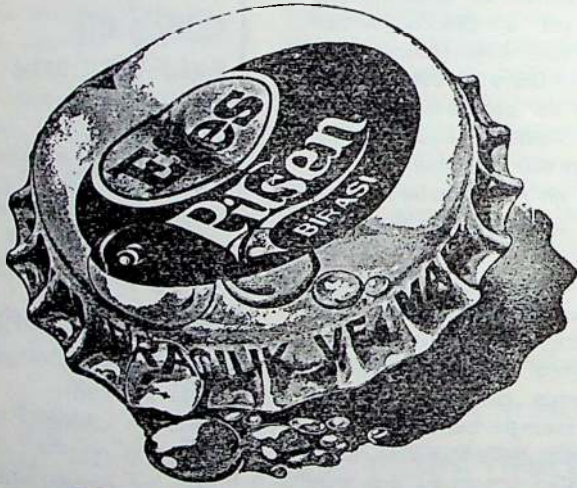
için en yararlı kaynak.

1984 yılı cildi	: 3.000.— TL
1983 yılı cildi	: 2.000.— TL
1982 yılı cildi	: 1.500.— TL
1981 yılı cildi	: 1.250.— TL
1980 ve öncesi	: 800.— TL

Önemli Not : Cilt bedeline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmelidir. Ödemeli postalama yapılmaz. PTT ile gönderilmesini isteyenlerin cilt bedeline posta pulu karşılığı olarak 190.— TL ilave ederek önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

İSTEME ADRESİ :

Binbirdirek Mahallesi
Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon : 526 34 11

"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

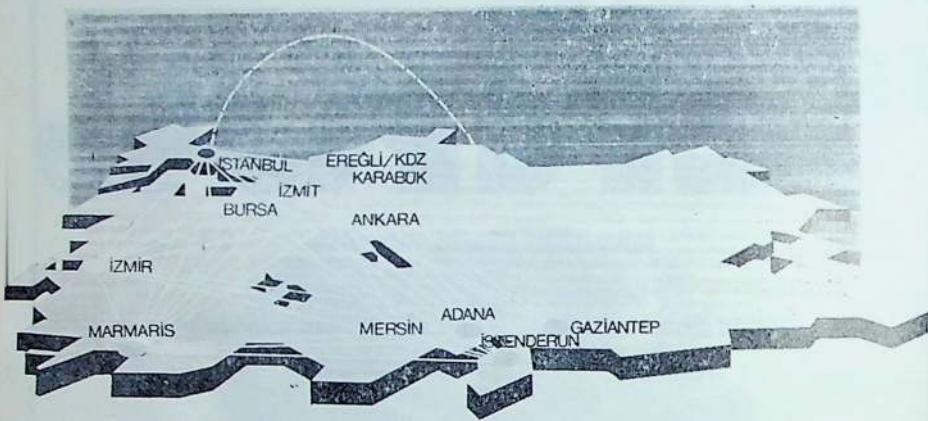

ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY
Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pıma tr.

Gaziantep-İstanbul 1142 km. Otobüsle 18 saat, Uçakla 1 saat 40 dakika, "Tele-İşlem" ile 3 saniye!

Bankanıza sorun, bir Gaziantep çekini İstanbul'dan 3 saniye'de tahsil edebiliyor musunuz?

Türkiye'ye yayılmış 85 Tele-İşlem'li Yapı Kredi arasında bütün işlemler bir kaç saniyede bitiyor. İstanbul, Ankara, İzmir, Izmit, Bursa, Mersin den sonra simdi de Adana, Iskenderun, Gaziantep, Marmaris, Ereğli/Karadeniz ve Karabük de Tele-İşlem'e gecti.
Tam 12 Merkez'deki 85 Yapı Kredi Şubesinde 645 Tele-İşlem Terminali birbirine bağlı. 85 Yapı Kredi çek şube gibi. Türkiye'ye yayılmış 85 Yapı Kredi Şubesi arasında elektronik irtibat var.

Tele-İşlem'li bir Yapı Kredi'ye girdiğiniz anda, diğer 84 Yapı Kredi Şubesindeki tüm Tele-İşlem terminalleriyle irtibat halindedesiniz.

Tele-İşlem Yetkilisi tuşlara bastığı an, 1500 km ötedeki Yapı Kredi'yle irtibat kuruyor. Çek, senet, havale, para çekme, para yatırma ve diğer bütün banka işlemleri, bir Tele-İşlem terminali önünde tek şubedeki gibi çözümleniyor.

Posta, telefon, telgraf, telex yok, provizyon yok. Paranız anında cebinizde. Bir şehirden öbür şehire.

Bugün Türkiye'de hiçbir bankada bulunmayan bu kadar şehirlerarası iletişim Yapı Kredi'de bulunuyor.

Yapı Kredi bu üstün hizmeti, iş adamlarına, esnafa, tüccara, sanayiciye ve paranın anında ulaşımını arayan günümüz insanına teklif ediyor.

Tele-İşlem'li Yapı Krediler:

İstanbul: Aksaray Altınyol Asmalıtı Barbaros Bulvarı Bahariye-Bahçekapı - Beşiktaş Beşiktaş Beyoğlu Bozalan - Cankarabostan Çarşı/Kadıköy - Çemberlitaş Dalıyan Elmadağ - Etiler Etiler/Şişli Fındıklı - Fındıklı - Gayrettepe - Gümüşsuyu Kök Köy/Kapalıcaşy Karabük Kartal - Naip/İşıkubittoprak Kuledibi Kartı us Lavent-4 Lavent/Maltepe/Kartal - Manisafurkuzlar - Mecidiyeköy Merican Merkez - Moda Niğatıca Osmaniyer Pangaltı Pınarbaşı - Pendik - Pınarbaşı/Şişli - Rıhtım Sirkesi - Saadettin Spili - Taksim Tepeköy Üsküdar - Yeşildere - Ankara: Anıtsanlar - Büyük Sanayi Güvenciler Hacettepe - Kızılay - Nevatöy - Samanpazarı Sitelir - Ulus Yenisen - Yıldırımbeğazır - İzmir: Alağa - Buğsa - Etiler - Çarşı - Etiler/Şişli - Karsiyaka - Kemeraltı - Konak - Kordon/Yengün - İzmir: Izmit - Bursa: Bursa Merkez - Mersin - Kızılay - Adana: Adana - Yağcam - İskenderun: İskenderun - Gaziantep: Gaziantep - Marmaris: Marmaris - Ereğli/Karadeniz: Ereğli - Karabük, Karabük

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"